Samohrano roditeljstvo: doživljaji i iskustva razvedenih majki

Tanfara, Marta

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split / Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:172:618843

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-26**

Repository / Repozitorij:

Repository of Faculty of humanities and social sciences

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

DIPLOMSKI RAD

SAMOHRANO RODITELJSTVO: DOŽIVLJAJI I ISKUSTVA RAZVEDENIH MAJKI

MARTA TANFARA

Split, rujan 2021.

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET
SOCIOLOGIJA OBITELJI

DIPLOMSKI RAD

SAMOHRANO RODITELJSTVO: DOŽIVLJAJI I ISKUSTVA RAZVEDENIH MAJKI

MENTORICA:
Izv. prof. dr. sc. Gorana Bandalović

STUDENTICA:
Marta Tanfara

Split, rujan 2021.

SADRŽAJ

1. UVOD 1
2. TEORIJSKI OKVIR RADA 3
2.1. Definicija obitelji 3
2.2. Transformacija obitelji 3
2.3. Proces razvoda 5
2.4. Trendovi u stopi razvoda 7
2.5. Razvedene majke 9
2.6. Društvo i samohrano roditeljstvo 9
2.7. Život nakon razvoda 10
2.8. Razvod i dobrobit djece 12
3. METODOLOŠKI ASPEKTI ISTRAŽIVANJA 16
3.1. Predmet istraživanja 16
3.2. Cilj istraživanja 16
3.3. Sudionici istraživanja 17
3.4. Postupak provedbe istraživanja 17
4. REZULTATI ISTRAŽIVANJA 19
4.1. Proces razvoda 19
4.2. Percepcija o tome kako su djeca reagirala na razvod braka 19
4.3. Život nakon razvoda 20
5. ZAKLJUČAK 26
6. LITERATURA 28
7. PRILOZI 30
7.1. Protokol polustrukturiranog intervjua 30
7.2. Analitičke kategorije 31
7.3. Obrazac suglasnosti za sudjelovanje 32
7.4. Transkripti intervjua 33
8. ZAVRŠNI DIO RADA 46
8.1. Sažetak 46
8.2. Summary 47
8.3. Bilješke o autorici 48

1. UVOD

Samohrano roditeljstvo sve je češće u zapadnim društvima, s tim da je 27,5% djece u SAD-u trenutno odgojeno u kućanstvima s jednim roditeljem - više od 80% njih u domaćinstvima koja vode samohrane majke. Iako je važnost proučavanja dugoročnih posljedica samohranog roditeljstva na djecu jasna, još uvijek postoji znanje o relativnoj snazi dugoročnih učinaka samohranog roditeljstva na dobrobit djece u različitim fazama života odraslih, raspona kao i na uključene mehanizme. Postoje tri glavna načina na koja odgajanje samohrane majke može dugoročno utjecati na dobrobit u odrasloj dobi. Prvo, veća je vjerojatnost da će djeca u kućanstvima sa samohranim majkama patiti od manje učinkovitog skrbništva i veće vjerojatnosti za obiteljske nevolje i sukobe. Richter i Lemola navode kako obitelji s dva roditelja djeci uglavnom pružaju više emocionalnih resursa nego obitelji s jednim roditeljem. Srodno tome, djeca čiji se roditelji razvode pokazuju manju psihološku dobrobit i socijalnu prilagodbu od djece iz stabilnih obitelji s dva roditelja (Richter i Lemola, 2017: 1).

Drugi način povezan je s općenito nižim društveno-ekonomskim statusom i povećanim rizikom za ekonomsku uskraćenost djece u kućanstvima sa samohranim majkama. Ekonomska uskraćenost utječe na prilagođavanje i dobrobit djece na više načina. Djeca iz siromašnih kućanstava imaju veći rizik od života u lošem kućnom okruženju i lošim uvjetima susjedstva. Treći način može se sažeti kao hipoteza „otac koji nedostaje“. U popularnoj znanosti raspravljalo se o tome da djeca trebaju i majku i oca, pretpostavljajući da očinstvo uključuje jasne i potrebne osobine koje su posebno važne za formiranje rodnog identiteta kod dječaka (Richter i Lemola, 2017: 2).

Nakon uvoda, u *drugom poglavlju* ovog rada pruža se teorijski okvir koji nas uvodi i objašnjava temu i problematiku na temelju koje je ovaj diplomski rad nastao. U ovom dijelu rada počinje se od definicija obitelji koje nam nude različiti autori, zatim prelazimo na transformaciju obitelji. Svi smo mi svjedoci mijenjanja društva, a samim mijenjanjem društva, također dolazi i do promjena u obitelji. Takve promjene podrazumijevaju i samohrano roditeljstvo, do kojeg mogu dovesti različiti razlozi. Jedan od razloga je i razvod braka, pa o ovom procesu i trendovima u stopi razvoda detaljnije u nastavku rada. Nadalje, bitan dio ovog diplomskog rada su razvedene majke, kako društvo gleda na njih, njihov život nakon razvoda braka i naposljetku razvod braka i dobrobit djece.

Treće poglavlje rada odnosi se na metodološke aspekte istraživanja, pa je u ovom dijelu opisan predmet istraživanja, ciljevi, odabir sudionika istraživanja, te postupak provedbe

istraživanja. *Četvrto poglavlje* donosi rezultate istraživanja, odnosno njihovu interpretaciju prema temama koje su se ispitivale tijekom provođenih intervjua. U *petom poglavlju* donosimo zaključak.

Popis korištene literature koja je pomogla kako bi se ovaj rad napisao nalazi se u *šestom poglavlju*, dok je u *sedmom poglavlju* priložen protokol polustrukturiranog intervjua, obrazac suglasnosti za sudjelovanje, te transkribirani razgovori sa sugovornicama koje su sudjelovale u ovom istraživanju. Naposljetku, *osmo poglavlje* sadrži sažetak na hrvatskom i engleskom jeziku, te bilješku o autorici.

2. TEORIJSKI OKVIR RADA

2.1. Definicija obitelji

Pojam obitelj sociolozi često koriste kao sinonim za nuklearnu obitelj. Ovo je pogled na obiteljske vrijednosti u zapadnom društvu. Općenito, istraživači se slažu da je obitelj univerzalni i neophodan sustav za opstanak čovjeka u društvu (Georgas prema Brajša-Žganec i Hanzec, 2015: 140). Obitelji su različite po strukturi i funkciji. Današnja konceptualizacija „normalnih“ obitelji, te najboljih i tipičnih obiteljskih odnosa trebala bi uzeti u obzir promjene u obitelji koje su povezane s promjenama u svijetu, društvu i sustavu vrijednosti (Walsh prema Brajša-Žganec i Hanzec, 2015: 140). Obitelj se smatra sustavom čije se obiteljske funkcije temelje na interakciji među članovima (Batson; Watzlawick, Beavin i Jackson prema Brajša-Žganec i Hanzec, 2015: 140). U suvremenom svijetu obiteljska struktura se uvelike razlikuje od tradicionalnog poimanja strukture obitelji. Sve više djece odrasta u jednoroditeljskim obiteljima iz različitih razloga (razvod braka, smrt jednog od roditelja...), no u ovim obiteljima prednjači skupina samohranih majki. Ove promjene unutar obitelji imaju utjecaj na odnose, kao što su međusobni i emocionalni odnosi koji su usko povezani sa zadovoljstvom obiteljskog života (Brajša-Žganec i Hanzec, 2015: 140).

Sam pojam obitelji uvelike je evoluirao od njegovih definicija pod utjecajem industrijaliziranih, a zatim i postindustrijaliziranih društava u odnosu na sferu rada do koncepcija usklađenih sa „uskim pravnim, ekonomskim ili društvenim klasifikacijama“. Kao takva, postoji potreba za boljom konceptualizacijom obitelji u kontekstu posla, i očito potreba za uključivanjem prepoznavanja dodatnih, netradicionalnih, obiteljskih struktura i kulturne varijabilnosti u značenju obitelji (Beauregard, Ozbilgin i Bell prema Preda, Mareci, Tudoricu, Talos, Bogan, Lequeux-Dinca i Vijulie, 2020: 2691). Studije koje su naglasile značajne razlike u politikama potpore obitelji prema različitim političkim i kulturnim obrascima čak i na razini Europske unije ukazuju na potrebu za širom definicijom obitelji koja bi se bavila različitim obiteljskim konfiguracijama (Preda i dr., 2020: 2691-2692).

2.2. Transformacija obitelji

Izraz „demografska tranzicija“ izvorno se odnosio na promjene stanovništva koje se događaju kad se društva počnu ekonomski razvijati. U većini predindustrijskih društava stopa nataliteta i smrtnosti je visoka i u relativnoj je ravnoteži. U ranim fazama gospodarskog razvoja, stope smrtnosti imaju tendenciju pada zbog poboljšanja u sanitaciji, prehrani, zdravstvenoj zaštiti i obrazovanju. Daljnjim razvojem, stope nataliteta također imaju tendenciju pada zbog dostupnosti kontracepcije i povećanja vremena i novca koji roditelji

ulažu u djecu. Iako ovaj model možda nije univerzalno primjenjiv, on prilično dobro opisuje populacijske trendove u mnogim dijelovima svijeta. Amato navodi kako je Lesthaeghe jedan od prvih društvenih znanstvenika koji je opisao drugu demografsku tranziciju (Amato, 2014: 8). Prema toj perspektivi, razne obiteljske promjene koje su se dogodile na zapadu tijekom prošlog stoljeća bile su neovisne jedna o drugoj. Umjesto toga, bile su manifestacije dugoročnog pomaka u zapadnoj kulturi (ili idejama i vrijednostima). Glavna tema na kojoj se temelji ovaj pomak bio je porast individualizma ili sloboda traženja sreće i samoispunjenja izvan tradicionalnih normi i postojećih društvenih struktura. Ekonomski razvoj doveo je do porasta životnog standarda, što je povećalo težnje ljudi za dobrim životom i omogućilo im da budu samostalniji. Sukladno tome, utjecaj većih srodničkih skupina, društvenih normi i religije je jenjavao. Kako se povećavalo sudjelovanje žena u plaćenoj radnoj snazi, egalitarni pogledi na spol postali su široko rasprostranjeni. Rast individualizma, sekularizacije i egalitarizma doveo je do različitih promjena povezanih s obitelji, uključujući plodnost s malim nadomjescima, porast dobi u braku i povećanje izvanbračne kohabitacije, izvanbračnih rođenja i razvoda (Amato, 2014: 8).

Jedan od odraza ove promjene uključuje roditeljsku socijalizaciju djece. U prošlosti su roditelji u većini zapadnih društava isticali vrijednosti sukladnosti, poslušnosti, urednosti, štedljivosti, tradicionalnih rodnih uloga i vjere. Međutim, posljednjih desetljeća ove su vrijednosti zamijenjene naglaskom na neovisnost, samostalnošću, usmjeravanjem prema sebi, postavljanjem pitanja i kreativnošću (Alwin prema Amato, 2014: 9). Roditelji sve više uče svoju djecu vrijednostima koje leže u osnovi druge demografske tranzicije. Do kraja 1980-ih, značajke druge demografske tranzicije bile su najuočljivije u sjevernoj Europi, SAD-u, Kanadi, Australiji i Novom Zelandu (Lesthaeghe i Neidert prema Amato, 2014: 9). Od tada su obiteljska ponašanja koja karakteriziraju ovu istu tranziciju (uključujući razvode) sve učestalija u srednjoj, južnoj i istočnoj Europi. Što se tiče spola, istraživanja u SAD-u dosljedno pokazuju da će žene vjerojatnije pokrenuti razvod od supruga (Amato i Previti; Hetherington i Kelly; Kitson prema Amato, 2014: 9). Čini se da se ovo otkriće kosi s evolucijskom psihologijom, koja drži da će žene ostati na sigurnom obiteljskom položaju radi svoje djece (Buss prema Amato, 2014: 9). Žene će, međutim, vjerojatno zatražiti razvod kad su ispunjena dva uvjeta: (a) imaju malu djecu i (b) supruzi su fizički nasilni ili imaju problema sa zlouporabom droga (Amato i Previti, 2014: 9). U tom smislu odlazak majki iz potencijalno štetnih brakova odražava njihovu motivaciju da zaštite svoju djecu. Evolucijska psihologija pretpostavlja da je spol koji više ulaže u svoje potomstvo izbirljiviji pri odabiru partnera (Buss prema Amato, 2014: 9) (Amato, 2014: 9).

Demografski podaci pokazuju da je u Hrvatskoj stopa razvoda 1980. godine iznosila 0,16, dok je 2007. bila 0,21. Prema popisu stanovništva iz 2001. godine, među ukupnim brojem obitelji u Hrvatskoj, glavni tip obitelji je nuklearna obitelj sastavljena od bračnih parova s djecom (58%), a slijede obitelji sastavljene od bračnih parova bez djece (27%), među njima je udio jednoroditeljskih obitelji (15%). To su uglavnom majke: 12,5% od ukupnog broja kućanstava (Državni zavod za statistiku prema Raboteg-Šarić i Pećnik, 2010: 6). Samohrani roditelji su roditelji koji se brinu o svojoj djeci samostalno, bez drugog roditelja. Razlozi mogu biti razvod, smrt drugog roditelja ili djeca rođena izvan braka. Prema popisu stanovništva iz 2001. godine, u Hrvatskoj o 74.256 djece u dobi od 0 do 17 godina brinu se majke, a o 14.989 djece očevi, što čini 10,7% od ukupnog broja malodobne djece u Republici Hrvatskoj (Raboteg-Šarić i Pećnik, 2010: 6).

Usporedbom popisa stanovništva iz 2001. i 2011. godine možemo vidjeti kako i dalje prevladava nuklearni tip obitelji s nešto manjim postotkom (54%). Nakon njih postotak bračnih parova bez djece se povećao s 27% na 28,6%. Također, povećanje slijedi i kod jednoroditeljskih obitelji, pa se tako i povećao broj majki s djecom (14,4%) (Državni zavod za statistiku).

2.3. Proces razvoda

Razvod je naveden kao jedno od najtežih iskustava koje pojedinac može doživjeti, bez obzira na ulogu koju on ili ona igra u prekidu te veze. U stvari, ljudska potreba za pripadnošću toliko je jaka (Baumeister i Leary prema DeAnda, Langlais, Anderson i Greene, 2020: 1) da partneri koji se razvode često pate od gubitka svojih odnosa, čak i ako ti odnosi više ne donose sreću (Kitson prema DeAnda i dr., 2020: 1). Pokazalo se da razdvojenost ozbiljno ometa prilagodbu nakon razvoda, tako da kada pojedinci imaju visoku razinu stresa, oni imaju tendenciju da doživljavaju negativne emocije, kao i poteškoće u međuljudskoj komunikaciji (Kitson; Kross, Gard, Deldin, Clifton i Ayduk; Price, Serovich, Chapman i Wright prema DeAnda i dr., 2020: 2). Iako su utvrđene posljedice doživljavanja stresa zbog razdvajanja za prosječnog razvedenog, posljedice koje članovi obitelji doživljavaju nakon razvoda (tj. roditelji, djeca) dobile su ograničeno razmatranje (DeAnda i dr., 2020: 1-2).

Ljudi imaju temeljne potrebe za pripadnošću i posljedično tome mogu doživjeti stres tijekom i nakon razvoda. Stres zbog razdvajanja je čest: gotovo 86% razvedenih muškaraca i žena doživljava određeni stres nakon prekida braka (Kitson prema DeAnda, Langlais,

Anderson i Greene, 2020, 2). Iako se većina razvedenih osoba oporavi od razvoda u roku od nekoliko godina (Hetherington i Kelly prema DeAnda i dr., 2020: 2), približno 20% razvedenih osoba suočava se sa značajnim poteškoćama u emocionalnom odvajanju od bivših supružnika i prilagodbi na život nakon razvoda (Mancini, Bonanno i Clark prema DeAnda i dr., 2020: 2). Zapravo, prethodna istraživanja zabilježila su pozitivne veze između kohezije roditeljstva i stresa zbog odvojenosti (Masheter; Price, Serovich, Chapman i Wright prema DeAnda i dr., 2020: 2), podržavajući ideju da roditelji mogu doživjeti stres zbog razdvajanja kao rezultat kontinuirane interakcije ili zajedničkog roditeljstva nad djetetom (Madden-Derdich i Arditti prema DeAnda i dr., 2020: 2) (DeAnda i dr., 2020, 2).

Kako su identificirani međuovisni odnosi prilagodbe roditelja i djece nakon razvoda, moguće je da bi stres roditelja zbog odvajanja imao negativne posljedice i na prilagodbu njihove djece. Teorija emocionalne sigurnosti daje daljnje obrazloženje za ovu hipotetsku povezanost. Prema teoriji, dječja emocionalna regulacija izravno je povezana s njihovim osjećajem sigurnosti u obitelji; neskladni roditeljski odnosi izazivaju dječju emocionalnu nesigurnost, što zauzvrat povećava dječji rizik od doživljavanja problema u ponašanju (Cummings, Cheung i Davies; Cummings, Schermerhorn, Davies, Goeke-Morey i Cummings prema DeAnda, Langlais, Anderson i Greene, 2020: 3) (DeAnda i dr., 2020: 3).

Stres zbog razdvajanja ili preokupacija s bivšim partnerom, mogla bi se identificirati kao neskladan odnos sam po sebi; zapravo su prethodna istraživanja ilustrirala da osobe koje doživljavaju stres imaju povećan rizik zbog negativne izražajnosti (npr. ljutnje, nevolje, neprijateljstva) prema svojim bivšim partnerima (Sbarra prema DeAnda, Langlais, Anderson i Greene, 2020: 3). Unutar obitelji pokazalo se da negativna izražajnost majki povećava dugoročni rizik djece za probleme u ponašanju, tako da kada se majke negativno izražavaju prema očevima djece, djeca pokazuju veću emocionalnu nesigurnost (npr. emocionalnu reaktivnost, poremećaj regulacije ponašanja i izbjegavanje) i internaliziranje problema (Cummings, Cheung i Davies prema DeAnda i dr., 2020: 3). Stoga je moguće da će, kad roditelji dožive stres zbog razdvajanja, njihova djeca biti izložena većem riziku zbog problema u ponašanju (DeAnda i dr., 2020: 3).

Mnoga su istraživanja uspoređivala razvedene i vjenčane odrasle osobe po raznim dimenzijama blagostanja. Općenito, studije iz Sjedinjenih Država pokazuju da razvedene osobe u usporedbi s oženjenima navode manjak sreće, više simptoma depresije, više socijalne izolacije, više negativnih životnih događaja i više zdravstvenih problema. Europska istraživanja također pokazuju da razvedene osobe imaju nižu razinu zdravlja i dobrobiti od vjenčanih osoba, što također pokazuju i studije iz Švedske, Norveške, Danske, Španjolske i

Engleske (Amato, 2014: 10). Amato predlaže izravni model kako bi se razumjelo zašto poremećaj u braku negativno utječe na većinu ljudi. Prema ovom modelu, razvod treba promatrati, ne kao diskretni događaj, već kao proces koji se odvija mjesecima, pa i godinama. U to se vrijeme obično događaju razni stresni životni događaji. Ti stresori uključuju pad životnog standarda, koji je općenito rezultat podjele jednog kućanstva na dva i gubitka ekonomije razmjera (Amato, 2014: 10).

Nekada vjenčani pojedinci često se presele nakon razvoda, a ovo je za mnoge ljude dugotrajno i stresno iskustvo. Roditelji koji zadržavaju primarno skrbništvo nad djecom (obično majke) često doživljavaju napor samostalnog roditeljstva, s obzirom na to da drugi roditelj više nije prisutan u kućanstvu da bi dijelio svakodnevne zadatke oko odgoja djece. Sukladno tome, nerezidentni roditelji (obično očevi) često smatraju da je gubitak svakodnevnog kontakta sa svojom djecom uznemirujući. Budući da su bračni parovi skloni druženju s drugim bračnim parovima, novorazvedene odrasle osobe često otkriju da se udaljavaju od bivših prijatelja. Konačno, između bivših supružnika može se nastaviti sukob oko pitanja prebivališta i pristupa djeci. Sve ove stresne značajke razvoda mogu kumulativno utjecati na fizičko i mentalno zdravlje ljudi (Graham, Christian i Kiecolt-Glaser prema Amato, 2014: 10) (Amato, 2014: 10).

Razvod također znači gubitak prednosti povezanih s brakom. Mnogim ljudima brak pruža emocionalnu podršku, druženje, redovitog seksualnog partnera i ekonomsku sigurnost. Štoviše, supružnici se često potiču na usvajanje zdravijeg načina života i minimiziranje potencijalno štetnog ponašanja, poput pretjerane upotrebe alkohola ili pušenja. Drugim riječima, razvod uključuje i negativni čimbenik (više stresa) i gubitak pozitivnog čimbenika (blagotvorni učinci braka). Studije zapravo pokazuju da se opće zdravlje i dobrobit rastavljenih (nakon što su prešli kroz početno krizno razdoblje) ne razlikuje značajno od onih koji se nikad nisu vjenčali ili udovaca - obrazac koji vrijedi i za žene i za muškarce. Slijedom toga, čini se da mnogi nedostaci povezani s razvodom odražavaju odsutnost stabilne, predane i zadovoljavajuće intimne veze (Amato, 2014: 10-11).

2.4. Trendovi u stopi razvoda

Unatoč izostavljanju podataka iz nekih država, popis SAD-a izvještava o godišnjem broju razvoda na 1000 ljudi - brojka poznata kao sirov podatak stope razvoda. Ova je mjera manja od optimalne jer na nju utječe dobna struktura stanovništva i udio odraslih koji su u braku. Bolja mjera stope razvoda je broj razvoda na 1000 udatih žena. Ipak, dvije su stope u

velikoj korelaciji i otkrivaju iste trendove tijekom vremena. Štoviše, sirov podatak stope razvoda dostupan je za veliki broj nacija i vremenskih razdoblja te je stoga koristan za međunacionalne usporedbe. Ovakva stopa se više nego udvostručila sa 2,2 u 1960. na 5,2 u 1980. Stopa je pala početkom 1980-ih na 3,5 u 2008 - trećinski pad (Ured za popis stanovništva SAD-a prema Amato, 2014: 6). Čini se da je porast dobi u prvom braku od 1980-ih važan faktor u objašnjavanju ovog pada (Heaton prema Amato, 2014: 6), jer ljudi koji se vjenčaju u starijoj dobi imaju manji rizik od razvoda. Uz to, odgađanje braka smanjuje postotak bračnih parova u populaciji, smanjujući tako broj osoba kojima prijeti razvod (Amato, 2014: 6).

Grubi podaci stope razvoda za šest različitih europskih država pokazuju da neke zemlje imaju postojano veće stope razvoda od drugih. Na primjer, Belgija ima jednu od najviših stopa razvoda u Europi, dok Italija ima jednu od najnižih. Unatoč tim razlikama, ipak, većina je zemalja s vremenom pokazala opći porast. Na primjer, prema podacima Eurostata iz 2012. godine, između 1960. i 2010. godine, stopa razvoda povećala se s 0,5 na 3,0 u Belgiji, s 0,7 na 2,1 u Norveškoj i s 0,3 na 1,2 u Grčkoj. Također, podaci o nedavnim stopama razvoda u 2010. za širi raspon europskih zemalja koje uključuju Litvu, Belgiju, Češku i Švicarsku, posebno imaju stope razvoda tek nešto niže od Sjedinjenih Država. Brojka također pokazuje da Irska, Crna Gora, Italija, Hrvatska i Grčka imaju neke od najnižih stopa razvoda u Europi. Uz nekoliko iznimaka, stope razvoda obično su niže u južnom dijelu Europe. Prosjek za 27 zemalja Europske unije bio je 2,0. Unatoč varijacijama među zemljama, opći trend rasta znači da se objašnjenja za porast razvoda ne mogu pripisati neuobičajenim čimbenicima za određeno društvo. Mnogi demografi vjeruju da se porast razvoda može razumjeti u općem kontekstu druge demografske tranzicije (Amato, 2014: 7).

Autori Raeymaeckers, Dewilde, Snoeckx i Mortelmans fokusiraju se na utjecaj politika potpore zapošljavanja određene podgrupe majki, osobito skupine razvedenih majki. Ograničavajući analizu na ovu skupinu, pokušali su naglasiti da se društvo suočava s „novim rizicima“ impliciranim nedavnim promjenama u obitelji (Beck; Leon prema Raeymaeckers i dr., 2008: 116). Bez sumnje, najprostranija promjena u tom pogledu bio je nagli porast obiteljske nestabilnosti, a posebno porast stopa razvoda od kasnih 1960-ih (Lesthaeghe; Blossfeld i Muller prema Raeymaeckers i dr., 2008: 116). Ovaj je razvoj imao velike društvene posljedice, poput porasta broja jednoroditeljskih obitelji i problema s kojima se suočavaju (Raeymaeckers i dr., 2008: 116).

2.5. Razvedene majke

Stresne okolnosti povezane s prestankom braka obično se smanjuju s vremenom za većinu odraslih, a uspješno prilagođavanje često uključuje usvajanje novih uloga (Hetherington i Kelly prema Amato, 2014: 11). Neke bivše supruge odlučuju povećati svoje obrazovne kvalifikacije nakon razvoda, a neke se vraćaju radnoj snazi. Većina razvedenih pojedinaca na kraju stekne nove prijatelje i uspostavi nove romantične veze. Uspješna prilagodba također zahtijeva od ljudi da razviju nove identitete koji više nisu povezani s bivšim brakom (Amato prema Amato, 2014: 11). Iako se većina ljudi na kraju oporavi od stresa povezanog s razvodom, brzina oporavka ovisi o pristupu ljudi resursima. Resursi uključuju odgovarajuću zaradu, visoku razinu obrazovanja, podršku rodbine i prijatelja i podršku novih romantičnih partnera (Amato, 2014: 11).

Resursi samih pojedinca, poput dobrog snalaženja i socijalnih vještina, također su važni. Brzina prilagodbe također ovisi o značenjima koja ljudi pripisuju razvodu. Neke osobe razvod braka vide kao tragediju i osobni neuspjeh, dok druge osobe razvod - iako stresan - vide kao priliku za novi početak i osobni rast. Nije iznenađujuće što su pozitivni stavovi o razvodu češći među supružnicima koji pokreću razvod nego među supružnicima koji su ostavljeni (Wang i Amato prema Amato, 2014: 11). Općenito, ljudi s visokom razinom resursa (socijalne, vještine, materijalna sredstva) i koji razvod tumače pozitivno, imaju tendenciju relativno brzo se prilagoditi (Amato prema Amato, 2014: 11). Kao što je ranije spomenuto, vjerojatnije je da će žene pokrenuti razvod. Iz tog razloga bivše žene imaju tendenciju da pokazuju bolju emocionalnu prilagodbu od bivših muževa u prvoj godini nakon razvoda (Hetherington i Kelly prema Amato, 2014: 11) (Amato, 2014: 11).

2.6. Društvo i samohrano roditeljstvo

Stereotip o razvedenim majkama karakterizira neuspjeh braka i obiteljskog života, a neudate majke smatraju se devijantnima, koje teže ispunjavanju zahtjev roditelja, obiteljskih odnosa i općeg života (Ganong i Coleman prema Raboteg-Šarić i Pećnik, 2010: 7). Nedavna istraživanja također su otkrila da su prosudbe ljudi iz nekonvencionalnih obiteljskih zajednica manje povoljne. Primjerice, nevjenčani i razvedeni roditelji imaju lošije obiteljske odnose i lošije roditeljske vještine od vjenčanih roditelja i smatraju se neodgovornim, sebičnim i nestrpljivim ljudima (Bennett i Jamieson prema Raboteg-Šarić i Pećnik, 2010: 7). Među najvećim poteškoćama za samohrane roditelje, svaki deseti roditelj spontano je izrazio nerazumijevanje okoline, odnosno izražavanje negativnih stavova i stereotipa prema njima

kao samohranim roditeljima. Petina samohranih roditelja suočava se s nezadovoljstvom izravno uzrokovanim statusom samohranog roditelja, uključujući osudu, ismijavanje, podcjenjivanje, odbijanje pružanja podrške, a mnogi ljudi imaju negativne stavove na tržištu rada. Prema rezultatima nedavne ankete, na nacionalnom uzorku građana Hrvatske, svaki četvrti samohrani roditelj osjećaja se socijalno isključenim, što je češće od ostalih roditelja (Pećnik prema Raboteg-Šarić i Pećnik, 2010: 7) (Raboteg-Šarić i Pećnik, 2010: 7).

Autorica Katz, 1998. godine, na uzorku od 100 nasumce odabranih samohranih majki, istraživala je stavove i percepcije okoline i samohranih roditelja prema jednoroditeljskim obiteljima. Otkrila je da su njihovi osobni stavovi prema načinu života samohranih roditelja pozitivniji od stavova okoline. Stoga se, na primjer, 76% razvedenih majki slaže s tvrdnjom da „Nije uvijek biti bolje udata nego razvedena“. Ujedno, 40,8% razvedenih majki složilo se s tvrdnjom da „Moja obitelj izgleda mi savršeno normalno“, dok je 16,5% žena reklo da to misli njihova okolina. Skoro trećina majki nije se složila s tvrdnjom da „Prisustvo muškaraca u domu nije nužno za normalni razvoj djeteta“ (30,2%), dok je 9,1% majki vjerovalo da se njihovo okruženje slaže s tom izjavom (Katz prema Raboteg-Šarić i Pećnik, 2010: 7-8).

2.7. Život nakon razvoda

Razlike u rezultatima istraživanja mogu se pripisati ne samo metodološkim razlikama u studijama (tj. različitim instrumentima i karakteristikama uzorka), već i velikom rasponu vanjskih, unutarnjih i relacijskih čimbenika koji su implicirani u ženskoj dobrobiti nakon razvoda. Glavni vanjski čimbenici su: ekonomski resursi (Andrews i Robinson; Booth i Amato; Cohen; Demo i Acock; Menaghan i Lieberman prema Cohen i Dekel, 2000: 468) i obrazovanje (Hill i King; Reynolds i Ross prema Cohen i Dekel, 2000: 468), za koje je utvrđeno da doprinose dobrobiti nakon razvoda. Unutarnji i relacijski čimbenici uključuju: usporednu percepciju trenutnih i prošlih životnih okolnosti (Birnbaum, Orr, Mikulincer i Florian; Cohen prema Cohen i Dekel, 2000: 468), roditeljstvo vještine (Curtner-Smith; Gringlas i Weinraub; Horowitz i Andrews; Simons, Lorenz, Chy, i Conger prema Cohen i Dekel, 2000: 468), stavovi prema braku i razvodu (Black i Sprenkle; Golburn, Linn i Moore prema Cohen i Dekel, 2000: 468), odnos s bivšim suprugom (Bray i Hetherington; Cohen Dattner i Luxenburg; Gray, Kooperman i Hunt prema Cohen i Dekel, 2000: 468), društvena podrška (Clark-Stewart i Bailey; Cohen i Loewenberg; Emery; Huddleston i Hawkings; Ricard, Lee i Hunsley prema Cohen i Dekel, 2000: 468) i načini suočavanja (Berman i Turk;

Cohen; Kitson, Babru, Roach i Placidi; Holloway i Machida; Menaghan i Liberman; Propst, Pardington, Ostrom i Watkins prema Cohen i Dekel, 2000: 468) (Cohen i Dekel, 2000: 468).

Posljednjih su godina ekonomske posljedice razvoda bile tema velikog broja publikacija. Rezultati istraživanja koje su proveli Raeymaeckers, Dewilde, Snoeckx i Mortelmans, prilično su dosljedni: dok je za muškarce utjecaj razvoda na (prilagođeni) dohodak kućanstva umjeren i u mnogim slučajevima čak i malo pozitivan, za većinu žena razvod rezultira značajnim padom dohotka kućanstva. To se može objasniti slabijom vezom i položajem žena na tržištu rada i činjenicom da, ako postoje djeca, skrbništvo obično ima majka. Nekoliko je autora nadalje pokazalo da institucionalna podrška ženama može u prilično velikoj mjeri objasniti razlike u zemljama u ekonomskim posljedicama razvoda (Uunk; Andreß, Borgloh, Bröckel, Giesselmann i Hummelsheim prema Raeymaeckers i dr., 2008: 116). Na primjer, autor Uunk pokazao je da državna potpora za pružanje socijalne skrbi, točnije socijalna podrška samohranim roditeljima i pružanje javne skrbi za djecu, značajno ublažavaju negativni ekonomski učinak razvoda. Obje politike omogućavaju razvedenim ženama da uspostave vlastito, neovisno kućanstvo, bilo davanjem pristojnih zamjenskih prihoda ili podržavanjem sudjelovanja usamljenih roditelja na tržištu rada (Raeymaeckers i dr., 2008: 116).

Ekonomska neovisnost žena općenito ovisi o njihovom sudjelovanju na tržištu rada. Naročito je za razvedene majke važnost plaćenog rada još bitnija. Većina studija usmjerenih na ekonomske posljedice razvoda navodi da žene nakon ovog događaja pate od sve manjeg ekonomskog blagostanja. Općenito, kod žena se u prvih nekoliko godina nakon razvoda pogoršavaju neto prihodi od oko 20 posto. Studije su pokazale da zaposlenje nakon razvoda djeluje kao važna prepreka ekonomskoj oskudici (Joshi; Poortman; Dewilde prema Raeymaeckers, Dewilde, Snoeckx i Mortelmans, 2008: 117). Međutim, za razvedene majke uključenost u plaćeni posao bitno je ograničena prisutnošću djece u kućanstvu i istodobnim odgovornostima za njegu (Stier, Lewin-Epstein i Braun; Van der Lippe i van Dijk prema Raeymaeckers i dr., 2008: 117). Stoga, kako bi se pronašla ravnoteža između rada i njege koja omogućuje pristojan dohodak, aranžmani na makro razini koji olakšavaju sudjelovanje razvedenih majki u plaćenom radu igraju presudnu ulogu (Gornick, Meyers i Ross; Droˇbnic; Uunk prema Raeymaeckers i dr., 2008: 117). Osobito se čini da je pružanje formalne skrbi o djeci važan institucionalni aranžman koji omogućava razvedenim majkama da više vremena odvoje na tržište rada (Raeymaeckers i dr., 2008: 116-117).

Proces modernizacije i dinamika individualizacije omogućili su da se oba spola oslobode svojih dodijeljenih muških/ženskih rodnih uloga (Beck prema Raeymaeckers,

Dewilde, Snoeckx i Mortelmans, 2008: 455). Dok su u bivšem industrijskom društvu muškarci zauzimali važnu ulogu prehrane, a žene su bile odgovorne za kućanske poslove, sve veća stopa zaposlenosti žena od druge polovice dvadesetog stoljeća nadalje olakšavala je neovisnost žena. Neovisnost žene određuju dva čimbenika: ekonomska sigurnost i djeca. Prema njegovu mišljenju, sve dok žene rađaju djecu i osjećaju se odgovornima za njih, „djeca ostaju prepreka u profesionalnom natjecanju, kao i iskušenja svjesne odluke protiv ekonomske autonomije i karijere“ (Beck prema Raeymaeckers i dr., 2008: 455) (Raeymaeckers i dr., 2008: 455).

Brojna su istraživanja otkrila da prisutnost djece štetno utječe na zaposlenost žena (Joshi; Drobnic; van der Lippe i van Dijk; Sorensen i Hill; Vlasblom i Schippers prema Raeymaeckers, Dewilde, Snoeckx i Mortelmans, 2008: 456). Poteškoće koje žene imaju kada pokušavaju ujediniti posao i obitelj često se nazivaju „negativnim dječjim učinkom“ (Uunk, Kalmijn i Muffels prema Raeymaeckers i dr., 2008: 456) ili „dječjom kaznom“ (Gornick, Meyers i Ross prema Raeymaeckers i dr., 2008: 456). Međutim, učinak djece na radnu karijeru majki utječu institucije na makrorazini. Način na koji države reguliraju svoju obiteljsku politiku, ili preciznije, brigu o djeci koju pružaju, utječe na sputavajući utjecaj predškolske djece na sudjelovanje njihovih majki na tržištu rada (Stier, Lewin-Epstein i Braun prema Raeymaeckers i dr., 2008: 456). Jednake rodne uloge mogu se stvoriti samo u institucionalnim strukturama koje podržavaju jednakost (Raeymaeckers i dr., 2008: 456).

Brojni istraživači ističu da razvod narušava roditeljsko ponašanje. Autori Tein, Sandler i Zautra navode kako su Hetherington, Cox i Cox otkrili da razvedeni roditelji postavljaju manje zahtjeva prema svojoj djeci, pokazuju manje naklonosti prema njima i posebno su nedosljedni u svojoj disciplini. Također često nisu primijetili jesu li djeca udovoljila njihovim zahtjevima. Također, navode kako su Forehand, Thomas, Wierson i Brody otkrili značajne razlike između razvedenih i nerazvedenih obitelji u roditeljskim vještinama, pri čemu su razvedene majke bile razdražljivije i manje pozitivne u interakcijama roditelja i adolescenata od nerazvedenih majki. Wallerstein i Kelly nazvali su ove razlike nakon razvoda smanjenim roditeljstvom (Tein i dr., 2000: 27).

2.8. Razvod i dobrobit djece

Prema Bastaitsu i Mortelmansu, važnost majke i oca za dobrobit djece razvedenih roditelja mogla bi biti povezana sa skrbništvom. Teorija društvenog kapitala (Coleman; Furstenberg i Hughes prema Bastaits i Mortelmans, 2014: 353) koristi koncept društvenog

kapitala kako bi objasnila vezu između roditeljstva i dobrobiti djece. Prema Colemanu, društveni kapital definira se svojom funkcijom, naime održavanjem struktura i olakšavanjem djelovanja aktera. Društveni kapital odnosi se na vrijednosti, vještine, norme i znanje potrebno za razvoj unutar određene društvene strukture (npr. obitelj, zapadnjačka kultura...). Djeca uče ove vrijednosti i ostalo od roditelja kroz socijalizaciju. Furstenberg i Hughes primjećuju da se ovaj društveni kapital može mjeriti u smislu količine (npr. kontakt), kao i u pogledu kvalitete (npr. roditeljstvo). Iako su prethodna istraživanja utvrdila da je kvaliteta (npr. roditeljstvo) važna za dobrobit djece, količina kontakta roditelja i djeteta nužan je uvjet za prijenos društvenog kapitala. Kad razvedeni roditelji postanu manje dostupni svojoj djeci zbog smanjenja kontakata, to ima negativne posljedice na prijenos društvenog kapitala kroz roditeljstvo, što bi zauzvrat moglo dovesti do pada dobrobiti djece. Smanjivanje kontakta roditelja i djeteta znači manje vremena za roditelje da djecu nauče potrebnim vrijednostima, vještinama, normama i znanju potrebnim za sazrijevanje u dobro funkcionirajuće društvene aktere (Bastaits i Mortelmans, 2014: 353).

Veliki broj studija iz Sjedinjenih Američkih Država uspoređivao je djecu s razvedenim i vjenčanim roditeljima po različitim ishodima. Amato navodi kako su Rodgers i Pryor pregledali usporedive studije iz Engleske, Kanade, Australije i Novog Zelanda. Općenito, prikupljeno istraživanje pokazuje da djeca s razvedenim roditeljima u usporedbi s djecom s vjenčanim roditeljima pokazuju više problema s ponašanjem, imaju više emocionalnih problema, postižu niže ocjene akademskih testova i školskih ocjena te imaju više problema u društvenim odnosima. Razvod je također povezan sa slabijim emocionalnim vezama s roditeljima - posebno očevima. Čini se da su ovi nedostaci prisutni u odrasloj dobi. Također u radu se navodi kako osobe koje su doživjele razvod roditelja, u usporedbi s osobama koje su odrasle s vjenčanim roditeljima, steknu manje obrazovanje, zarađuju manje prihoda, imaju veći rizik od depresije i imaju slabije tjelesno zdravlje. Osim toga, osobe koje su doživjele razvod roditelja tijekom odrastanja prijavljuju više problema u vlastitim brakovima i vjerojatnije je da će njihovi brakovi završiti razvodom (Amato, 2014: 12).

Poštivanje je ključni cilj zdravog razvoja u ranom djetinjstvu i kritično je povezano s dječjom socijalnom i emocionalnom kompetencijom (Kuczynski i Kochanska; Snyder i Huntley prema Martinez i Forgatch, 2001: 416). Studije koje su koristile izravno promatranje u 12 kultura širom svijeta pokazale su da se poštivanje roditeljskog usmjerenja kreće u rasponu od 72% u dobi od 2-3 do 79% u dobi od 4-5 do 82% u dobi od 6-8 godina (Whiting i Edwards prema Martinez i Forgatch, 2001: 416). Dakle, nepoštivanje je normativno i može promicati razvoj autonomije i prosocijalne neovisnosti (Kuczynski i Kochanska prema

Martinez i Forgatch, 2001: 416). Istraživači koji su koristili longitudinalne podatke i uvjetne vjerojatnosti pokazali su prijelazni napredak od nepoštivanja do bijesa, fizičkih napada, te problema s krađom i ponašanjem (Chamberlain i Patterson; Patterson, Reid i Dishion prema Martinez i Forgatch, 2001: 416). Takvi podaci impliciraju pretjerano nepoštivanje kao preteču ozbiljnijih problema u ponašanju (Martinez i Forgatch, 2001: 416) (Martinez i Forgatch, 2001: 416).

Roditelji oblikuju poštivanje podučavajući djecu prosocijalnom ponašanju (npr. govoreći što i kako) i postavljajući ograničenja (npr. govoreći ne i uspostavljajući granice) (Maccoby i Martin; Snyder i Huntley prema Martinez i Forgatch, 2001: 416). Roditelji koji su općenito reaktivni, njegujući i zavisni promiču suradničko ponašanje (Maccoby i Martin; Parpal i Maccoby; Patterson; Shaw i Bell prema Martinez i Forgatch, 2001: 416). Roditelji koji redovito prisiljavaju na poslušnost generiraju nepotreban otpor procesu socijalizacije (Snyder i Huntley prema Martinez i Forgatch, 2001: 416) (Martinez i Forgatch, 2001: 416).

Martinez i Forgatch predstavljaju dvije razvojne teorije kao osnovu socijalizacije dječjeg poštivanja. Teorije vanjske kontrole ističu vanjske nepredviđene situacije kod ponašanja i na relativno poštivanje gledaju kao kritično za pozitivnu socijalizaciju. S druge strane, relacijske teorije ističu prilagodbu, pregovaranje i roditeljsku reakciju u kontekstu dugotrajne veze (Martinez: Forgatch, 2001, 416).

Konceptualna podloga teorija vanjske kontrole može se naći u perspektivi učenja o socijalnoj interakciji, koja naglašava ključnu ulogu koju roditelji igraju kao agenti socijalizacije (Patterson prema Martinez i Forgatch, 2001: 417). Pretpostavlja se da se uobičajeni obrasci interakcije roditelja i djeteta razvijaju unutar obitelji. Jedan od načina za promjenu ovih naučenih obrazaca ponašanja je primjena učinkovitih roditeljskih praksi (tj. kombinacija poticanja vještina, praćenja, odgovarajuće discipline, pozitivnog uključivanja i međuljudskog rješavanja problema). Ove strategije promiču zdrav razvoj djeteta te sprječavaju i poboljšavaju problematično ponašanje, uključujući nepridržavanje. Prisilna disciplina, obrazac je socijalne interakcije koja sprječava prosocijalni razvoj i promiče devijantno ponašanje. Prisilna disciplina sastoji se od negativnog potkrepljenja, negativne uzajamnosti i raznih neučinkovitih taktika (npr. nedosljednost, prijetnje bez praćenja i sankcije visokog intenziteta) (Martinez i Forgatch, 2001: 417).

Prema relacijskim teorijama, pojmovi poput poštivanja, samoregulacije i unutarnje kontrole također se određuju dijadnom interakcijom (Kuczynski i Hilderbrandt prema Martinez i Forgatch, 2001: 417). Relacijske teorije, međutim, imaju tendenciju da naglašavaju roditeljsko upravljanje dječjim ponašanjem. Umjesto toga, fokus je na odnosu roditelja i

djeteta tijekom vremena, a pretpostavlja se da je roditeljska reakcija presudna za dječju socijalizaciju (Maccoby i Martin; Parpal i Maccoby prema Martinez i Forgatch, 2001: 417). Responzivno roditeljstvo uključuje čimbenike kao što su toplina, uključenost, osjetljivost i pozitivna uzajamnost (Maccoby i Martin; Parpal i Maccoby; Shaw, Keenan i Vondra prema Martinez i Forgatch, 2001: 417). Unutar ove perspektive, djeca pokazuju povećanu spremnost za socijalizaciju ako roditelji pokažu uzajamnu spremnost da se na njih utječe (Martinez i Forgatch, 2001: 417).

3. METODOLOŠKI ASPEKTI ISTRAŽIVANJA

3.1. Predmet istraživanja

U ovom diplomskom radu predmet istraživanja je svakodnevni život samohranih razvedenih majki. Razlozi za samohrano roditeljstvo su višestruki, a ono može biti uzrokovano razvodom, smrću supružnika/ce, jedan od partnera/supružnika napušta obiteljsku zajednicu itd. Utjecaj suvremenog načina života, sve veća individualizacija i ostali faktori mijenjaju strukturu obitelji, koja podrazumijeva odnose supružnika, odnosi roditelj – djeca, te naposljetku mijenja se i sami odgoj djece.

Prema Državnom Zavodu za Statistiku u zadnjih deset godina sve veći je porast razvoda braka. Prosječan brak u Republici Hrvatskoj u 2018. godini trajao je 14,9 godina, te prosječna dob žena bila je 41 godinu, a muškaraca 44,2 godine. Također, bitno je naglasiti da u 2018. godini, 2 064 žene i 2 017 muškaraca sklopilo je drugi brak, a da su prije toga bili razvedeni, što nam govori da se ipak daje šansa bračnom životu (Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, 2020).

3.2. Cilj istraživanja

Kvalitativno istraživanje uvijek mora biti usmjereno na problem, što je linija razdvajanja između temeljnih istraživanja i primijenjenih istraživanja. Od fenomenološkog je značaja usredotočiti se na teme i pitanja kao istraživačko središte. Istraživanje ima za cilj otkriti jedinstvene osobne i posebne probleme ispitanika, njegove percepcije, stavove, uvjerenja i ciljeve. Problemska orijentacija istraživanja nameće novo pravilo: „Cilj kvalitativnih istraživanja u društveno-humanističkim i primijenjenim znanostima mora biti konkretno istraživanje praktičnih problema.“ (Halmi i Crnoja, 2003: 207).

Cilj ovog istraživanja je ispitati svakodnevna iskustva i obveze razvedenih majki s kojima se suočavaju (briga o djeci, posao, društveni život), te na kraju i njihova usporedba s prijašnjim bračnim stanjem i percepcija djece o razvodu roditelja. Pomoću metode polustrukturiranog intervjua nastojao se dobiti uvid u samoprocjenu njihovog života prije i poslije razvoda, te koliko njihova djeca osjećaju posljedice istog. Promjenom strukture obitelji postavljaju se i nova pitanja, prema tome u ovom radu su postavljena sljedeća istraživačka pitanja:

1. Kakav je bio proces razvoda?
2. Kakvo je bilo ponašanje njihove djece kroz proces razvoda?
3. Kako se snalaze u životu nakon braka?

4. Koliko su se njihove obveze povećale otkada su samohrane majke?

3.3. Sudionici istraživanja

U kvalitativnom istraživanju postoji proces interakcije između istraživača i subjekta istraživanja. Ako istraživač želi pristupiti podacima, mora razumjeti dinamiku procesa interakcije počevši od razgovora. Komunikacija tijekom interakcije omogućuje istraživačima da razumiju osjećaje pojedinih subjekata, njihove misli ili njihovo ponašanje. Dakle, ono što istraživač zna o osobi ovisi o broju i karakteristikama naših interakcija. Ako s nekim duže komuniciramo, naučit ćemo predvidjeti njihove reakcije. Što je komunikacija učestalija, to je više informacija i točnije je predviđanje ponašanja (Halmi i Crnoja, 2003: 206).

U ovom istraživanju o samohranom roditeljstvu, odnosno o doživljajima i iskustvima razvedenih majki sudjelovalo je deset sugovornica. Sugovornice koje su sudjelovale u istraživanju odabrane su kako bi pobliže objasnile kako su se osjećale tijekom procesa razvoda, njihovu percepciju kako su njihova djeca reagirala na razvod braka, te kako su se snalazile u novonastaloj situaciji, odnosno u životu nakon razvoda braka. Većina sugovornica ima završenu srednju školu, te dvije imaju završenu višu školu. Po pitanju radnog statusa većina njih je zaposlena, dok jedna sugovornica ima status majke odgajatelja.

3.4. Postupak provedbe istraživanja

Za provedbu ovog istraživanja korištena je kvalitativna metodologija, odnosno metoda polustrukturiranog intervjua. Provedeno je deset intervjua u periodu od početka veljače do kraja srpnja 2021. godine. Razgovori su provedeni tako da su se na početku postavljala određena sociodemografska pitanja, zatim su slijedila pitanja o samom procesu razvoda, kako bi dobili detaljnije informacije o tome tko je potencirao razvod braka i osjećaju dok su prolazile kroz razdoblje razvoda. Također, zanimalo nas je njihovo mišljenje o tome kako su njihova djeca reagirala na razvod braka. Posljednja tema intervjua odnosila se na život nakon razvoda, te smo pokušali dobiti informacije kako se snalaze u novonastaloj situaciji kao samohrane razvedene majke, uspijevaju li uskladiti brigu oko djece i posao, kako je okolina reagirala na činjenicu da su razvedene, te vide li se u možda drugom braku.

Uzorak u ovom istraživanju je bio namjerni, te su se intervjui provodili na različitim lokacijama, najčešće u domovima sugovornica, kako bi razgovori i sugovornice bile opuštenije, te smo vrijeme prilagođavali njihovom slobodnom vremenu. Prije početka svakog

intervjua ukratko je objašnjena namjera i cilj istraživanja, te naglašeno kako su podaci, kasnija obrada i rezultati anonimni.

Intervjui su snimani tonski, pomoću mobilne aplikacije, a zvučni zapisi su doslovno transkribirani. Transkripti su priloženi u sedmom poglavlju ovog rada. Svi razgovori koji su provedeni detaljno su obrađeni, te su istaknuti određeni odgovori koji su pružili objašnjenje na postavljena pitanja. Zatim, slijedilo je pisanje interpretacije koja se nalazi u sljedećem poglavlju pod nazivom *Rezultati istraživanja*.

4. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

4.1. Proces razvoda

Nakon ispitanih sociodemografskih obilježja prešli smo na temu procesa razvoda. Kako bi dobili odgovore na temu, postavljeno je pitanje koliki je vremenski period od kada su sugovornice razvedene. Prema analizi provedenih intervjua najkraće razvedena sugovornica je razvedena 3,5 godine, dok najduži vremenski period je 15 godina. Sljedeće pitanje bilo je što je dovelo do razvoda braka, te smo prihvatili i najsažetije odgovore kako bi izbjegli nelagodu u daljnjem nastavku intervjua. Polovina sugovornica izjavila je kako je prevara razlog koji je doveo do razvoda braka, a jedna od njih doživjela je i nasilje. Dvije sugovornice su izjavile kako je do razvoda dovelo neslaganje u karakterima. Ostali odgovori bili su: „idila“, dosada, te jedan od odgovora je bio alkohol i opijati.

Na postavljeno pitanje tko je potencirao razvod braka većina, odnosno devet sugovornica su same potencirale razvod, na isto pitanje jedna sugovornica se izjasnila kako su zajednički došli do te odluke. Pitanje koje je uslijedilo bilo je kako su doživjele sam proces razvoda. Četiri sugovornice su izjavile kako im je to bilo teško i stresno razdoblje u životu, dvije sugovornice su to dobro podnijele. Neke od njih su rekle da su htjele što prije da se završi, te jedna od sugovornica izjavila je da se spasila. Jesu li kroz proces razvoda doživjele svađe, stresove ili nasilje, većina sugovornica dalo je potvrdan odgovor, dok su dvije dale negativan odgovor, odnosno kako nisu ništa od toga doživjele.

4.2. Percepcija o tome kako su djeca reagirala na razvod braka

Nakon prvog dijela intervuja u kojem smo pobliže saznali razloge razvoda i subjektivne osjećaje sugovornica tijekom procesa razvoda, sljedeća pitanja su se odnosila na njihovu percepciju o tome kako su im djeca reagirala na razvod braka. Jedno od pitanja bilo je jesu li primijetile promjene u ponašanju kao što su nervoza, stres, vikanje, povlačenje u sebe, depresija ili nešto slično. Polovina sugovornica je primijetila neke od promjena u ponašanju djece. Određeni navodi u nastavku su istaknuti kako bi dobili bolji uvid u problematiku koju smo ispitivali.

- *Dok su bile manje, bilo je u početku...bilo je kao neko povlačenje, ali to sam uspila riješit s pričom i razgovorom. (Sugovornica 1)*
- *Da, od ovo dvoje starijih sve to. (Sugovornica 10)*

Na ovo isto pitanje druga polovina sugovornica dala je negativan odgovor, odnosno da su djeca bila mala ili kako su bila zabrinuta da jedan od roditelja nema novog partnera.

- *Pa moj sin je bia mal, znači ima je dvi godine, dvi i nešto. Nadan se da ne panti ništa od toga. (Sugovornica 2)*
- *Ne, samo je mala bila malo zabrinuta dok tata nije naša svoju partnericu, novu. Ja sam imala nakon nekog vrimena novog partnera, a on ne, pa je njoj to bilo malo teško palo, kao mama ima nekog, a tata je sam. (Sugovornica 5)*

Sljedeće pitanje se odnosilo na to jesu li one same pokušale ostvariti povezanost djece s nerezidentnim roditeljem. Većina sugovornica je na tome radila tako što su pričale sa svojom djecom:

- *Da, i one su bile spremne na suradnju za razliku od nerezidentnog roditelja. (Sugovornica 1)*
- *Jesam, ali to je bilo jako teško s njima jer su oni već veliki bili, odnosno imali su desetak godina, tako da je to baš bija...jako...kritične godine, odnosno za objasnit nešto, eto. (Sugovornica 10)*

Neke od sugovornica nisu pokušavale jer su im djeca bila mala ili iz razloga što ih odnos između nerezidentnog roditelja i djeteta ne zanima:

- *Ne. Znači taj dio me ne zanima. (Sugovornica 2)*
- *Nisam, zato što se njegov otac povuka iz mog i iz njegovog života, totalno. Niti je pita za dite ni ništa tako da nije bilo razloga uopće pričati o tome s malim. (Sugovornica 7)*
- *Nisam, pošto je on bio mali. (Sugovornica 8)*

Zadnje pitanje u sklopu ove teme bilo je: Jesu li djeca krivila samo jednog roditelja za razvod braka? Većina sugovornica izjavila je kako njihova djeca nisu krivila nikog za razvod:

- *Nije, jer ima odnos super i sa mamom i sa tatom i mi imamo odnos bolji nego dok smo bili u braku. (Sugovornica 5)*

Jedna od sugovornica je dala potvrdan odgovor, te još jedan odgovor koji se razlikovao od većine bio je kako su djeca krivila oba roditelja:

- *Oboje su nas krivili. Na dane, nekad mene, nekad njega, kako kad. (Sugovornica 10)*

4.3. Život nakon razvoda

Ovoj smo temi posebno obratili pozornost s obzirom da svaka sugovornica ima individualnu priču. Na početku bilo je postavljeno pitanje jesu li se povećale njihove obaveze prema djeci. Polovini sugovornica su se njihove obaveze povećale.

- *Naravno. Naravno, mislim, moraš sam sve. (Sugovornica 4)*
- *Moje jesu....U svakom pogledu. (Sugovornica 6)*
- *Naravno da da. Naravno da jesu pošto on baš i ne sudjeluje, svakodnevno nije sudjelovao u odgoju i brizi. (Sugovornica 9)*

Nekim se sugovornicama obaveze nisu povećale nakon razvoda jer su same brinule o djeci i dok su bile u braku jer njihovi bivši supružnici nisu bili u mogućnosti zbog posla ili zato što su brige oko djeteta/djece podijelili ili nekih drugih razloga. Prema tome, ističemo neke:

- *Povećale ne, jer drugog roditelja ovako i onako nije bilo tu i dok smo bili u braku jer mu je posao bio takav. (Sugovornica 1)*
- *Ne. Ne, jer tata...stvarno ne mogu...tata skrbi i sudjeluje u svemu. (Sugovornica 5)*
- *Ne baš, jer sam ja i ovako uvik bila sama s njim. (Sugovornica 7)*

Drugo pitanje odnosilo se na to kako uspijevaju uskladiti brigu oko djece i posao. Na počeku intervjua im je postavljeno pitanje o njihovom radnom statusu na koje je devet sugovornica odgovorilo da su zaposlene, a jedna od njih ima status majke odgajatelja. S obzirom na njihov posao, tri sugovornice su uspjele uskladiti djecu i posao uz pomoć obitelji, jedna je izjavila kako se dogovara s bivšim supružnikom, dok ostale nekako uspijevaju, odnosno trude se sve uskladiti.

- *Uspijevam zato šta imam familiju oko sebe koji dosta pomažu u toj ciloj priči. (Sugovornica 7)*
- *Dobro iskombiniramo mi to. (Sugovornica 8)*
- *S troje djece uvijek ima jako puno posla i još uz to kad radite... Ne znam kako ja to uspijevam, ali evo uspijevam, tu sam. (Sugovornica 10)*

Sljedeće pitanje odnosilo se na njihov odnos s bivšim supružnikom, te koliko im pomaže u brizi i odgoju oko djece. Tri sugovornice nemaju nikakav odnos s bivšim supružnikom, također njih četiri su s bivšim supružnikom u dobrim odnosima, jedna ima komunikaciju samo zbog djeteta, te je jedna odgovorila kako je ona s bivšim supružnikom u dobrim odnosima, dok on s njom nije. Zanimalo nas je koliko im bivši supružnik pomaže u brizi i odgoju djece. Prema njihovim izjavama, tri sugovornice izjavljuju kako im pomaže samo financijski, nekima pomaže u svakom smislu oko djeteta, zatim kako im pomaže kad ima vremena, te neki su podijeljeni oko obaveza, odnosno dijete je pola mjeseca kod majke, pola mjeseca kod oca. Neki od odgovora su prikazani u sljedećim navodima:

- *U odnosu smo nikakvom...prije je li pomagao? Ja bi rekla ne, ali evo nek mu bude ako je to u kupnji nekih sitnica, gluposti, ne znam ajmo reći da je pomagao...a da je vodio brigu ne, ne, uopće, nimalo. (Sugovornica 1)*
- *Ja sam s njim u dobrim odnosima, ali on s menom mislim da nije. Koliko mi pomaže? Fizički nula, financijski jako puno. I to je to. (Sugovornica 3)*
- *U korektnim i pomaže, znači... dosad u ovih dvanaest, trinaest godina nije odbija ni jednom nikakvu pomoć. Ni novčanu ni ne znam, tipa...da ja nešto moram obavit da je mora pričuvat ili tako, baš sudjeluje u svemu. (Sugovornica 5)*
- *U službeno smo dobrim odnosima... A pomaže kad uspijeva, kad on uhvati neko vrijeme pomogne, ne mogu reći da nije. (Sugovornica 10)*
- *Pa javim mu se, evo ovako iskreno javim mu se zato šta se moran javit jer vidin da zove... on...čača. A koliko se mi podilimo, jednostavno me ne zanima taj dio. Ne, znači iskreno eto neda mi se uopće razgovarat s njim o takvim temama. (Sugovornica 2)*

Također, zanimalo nas je pitanje društvenog života. Postavljeno je pitanje je li razvod braka utjecao na njihov društveni život, položaj i kako. Polovina sugovornica nije imala nikakve promjene koje bi se odnosile na pitanje društvenog života, odnosno kako im razvod nije utjecao na tu sferu života. Jedna od sugovornica je ispričala kako je razvodom braka dobila određeni „status“, dok je ostalima razvod utjecao na njihov društveni život.

- *Mislim da nije. Nije, nije... nije utjecao. (Sugovornica 4)*
- *Ne, ne. U biti bolji mi je društveni život (smijeh) nego dok sam bila u braku. (Sugovornica 5)*
- *S moje strane ne jer ja sam ista i u braku i nakon razvoda i tijekom razvoda, uvik sam ista, ali primjećujem da te ljudi drugačije gledaju, okolina znači.... Sa glupim pitanjima i pitanjima tipa, kako se nosite sa Vašim statusom...ja nisam ni znala da imam status kao razvedena žena. Oni to smatraju da je to neki status, da je to nešto...da je to nešto ajmo reći kao neka niža kategorija, kako bi to opisala ne znam. A ako si u braku pa taman i jako lošem to je super jer si u braku.... to tako ljudi gledaju, većina. (Sugovornica 1)*
- *Da, da, itekako... Pa na primjer, ako živiš u 21. stoljeću onda nije normalno da te roditelji izbace iz kuće zato što si, zamisli rastavljen... i da ostaneš bez puno prijatelja, navodnih prijatelja...ostaneš sam. U najgorem trenutku shvatiš da imaš možda jednu ili dvi osobe uza se koje možeš nazvat, ali ti ih je glupo nazvat jer opet se ponovilo...s***e (psovka)... svađa, nered, kaos i ne želiš opterećivat ljude s*

tin svojim, svojim glupostima jer svima je teško. Eto. I onda to prođe i vidiš da si priživija i dobro je. (Sugovornica 2)

- *Je, zato što više nisam imala vrimena možda onoliko koliko sam imala prije dok sam bila u braku... A društveni život je sveden na minimum minimuma. (Sugovornica 3)*
- *Pa znate kad živite u malom gradu malo te ljudi drugačije gledaju, a uz to je on poznata osoba u našem gradu pa po tome nekako su me čudno gledali, da. (Sugovornica 10)*

Pitanje koje je uslijedilo povezano je s prethodnim, a odnosi se na to kakva su imali iskustva od strane društva na činjenicu da su razvedene. Četiri sugovornice nisu imale neka negativna iskustva od strane društva na činjenicu da su razvedene, tri sugovornice navele su kako je okolinu zanimalo što se dogodilo, dok jedna od njih nije smjela imati prijatelja jer je to bio potencijalni ljubavnik. Neki od odgovora su prikazani u sljedećim citatima:

- *Pa nikakva jer niko nije ništa govorija o tome niti spominja išta tako da...OK u biti. (Sugovornica 7)*
- *Dobro, niko nije ništa, ono komentirao, niko ništa, to mi se nije ništa promijenilo. (Sugovornica 8)*
- *Pa s obzirom da živim i da sam živila na selu bilo je šta će reći selo, šta će reć ovaj, šta će reć onaj, ali ja sam živila za sebe, a ne za selo. (Sugovornica 5)*
- *Iskustva, iskustva...Pa kao više neko zabadanje, sviju je zanimalo zašto, na kraju se i doznalo zbog koga, a i mene osobno više nije ni bilo briga da je to sad ta osoba zbog kojeg smo se i razveli, ali ono više ljudi zabadaju nos, ovaj... zanima ih šta se dogodilo, šta je ko reka, šta san ja, šta je on reako i tako, ali to je sve iza mene sad. (Sugovornica 10)*
- *Uuu... pa, najveća razlika bila je u tome šta ustvari više nisan smila imat prijatelja, jer svaki prijatelj, samim time što sam razvedena je već bija potencijalni ljubavnik i to je ono šta me najviše smetalo... Posli san se navikla, posli mi to više nije smetalo. (Sugovornica 3)*

Nadalje, zanimalo nas je jesu li spremne nakon prvog braka stupiti u drugi, te njihovo mišljenje koliko bi njihovo dijete/djeca prihvatila drugi brak. Većina sugovornica se ne vidi u drugom braku, dvije sugovornice su trenutno u drugom braku. Jednoj od njih ovo je drugi razvod, dok samo jedna od sugovornica odgovara kako se vidi u drugom braku. Ujedno, većina sugovornica misli da bi im dijete/djeca prihvatila drugi brak, dvije su navele kako im

djeca ne bi prihvatila, dok je jedna sugovornica navela kako nije sigurna. Odgovori sugovornica koji daju najbolji uvid u ovo pitanje navedeni su sljedećim citatima:

- *Pa vidim se s nekom osobom (smijeh). Trenutačno se ne vidim s nikim...ne vidim se u braku, to je definitivno...Neman pojma. Neda mi se udavat i potpisivat nešto nebitno. (Sugovornica 2)*
- *Službeno? Ne. Neslužbeno? Nikad ne znaš šta nosi sutra, ali sad iz ovih cipela gledajući, teško...Ne kažen da ja sutra neću, ali... Ne znam koliko imam strpljenja, živaca i svega ostalog za nekakav kompromis ponovo jer zajednički život je samo kompromis i ništa drugo.... Nula bodova. (Sugovornica 3)*
- *U vezi jesam, ali ne bi se udavala...Pa bi, prihvatili bi oni to. Zato što sam u vezi i svi zajedno smo već deset godina tako da ne bi to ništa prominilo. (Sugovornica 5)*
- *Ovo je moj već drugi brak, a treći neće doći više (smijeh) ... Ako bude treći brak, bi prihvatilo bi, pošto je on već bio tako mali i on ne zna drukčije nego da smo se mi rastali, tako da ako bude on imao nekog drugog i ja, ja mislim da će to biti okej. (Sugovornica 8)*
- *Naravno, ja jesam u drugom braku, u prekrasnom drugom braku.... Savršeno. (Sugovornica 10)*

Predzadnje pitanje odnosilo se na njihovo mišljenje jesu li donijele „pravu“ odluku što su se razvele. Većina sugovornica odgovorila je pozitivno na ovo pitanje, a jedna od njih nije mogla reći sa sigurnošću je li donesena prava odluka.

- *Apsolutno! Apsolutno pravu odluku i ža mi je šta nisan i prije. Definitivno, bez iti malo...ne, ne, apsolutno prava odluka. (smijeh) (Sugovornica 1)*
- *Bože sačuvaj, greška života. (smijeh) (Sugovornica 6)*
- *E sad, dal sam napravila dobro, to ja nikad neću znat jer za razvod i svađu je potrebno dvoje. Uvik ću ja možda tvrdit da je on kriv, on će možda uvik tvrdit da san ja kriva.... između ostalog već je prošlo i dovoljno vrimena da možda više nisi ni ljut, ni bisan i ne znam... Sad, da li je to prava odluka, slušaj niko od nas se nije vinča da bi se razvea, u namjeri da se jednog dana rastavi, tako dal je to prava odluka ne znan, možda je, možda nije, al živi smo, zdravi smo, ni prvi, ni zadnji... Stvarno ne mogu ti reć dal je to prava odluka, da si me pitala prije četri godine kad smo se rastavili onda bi rekla DA, znaš ono, onda ti prođe vrime pa ti to više nije toliko, znaš da te (uzdah)...da imaš onaj grop u želudcu i da ono ne moš ga gledat... (Sugovornica 3)*

Posljednje postavljeno pitanje u ovom intervjuu bilo je postavljeno na način imaju li što za nadodati općenito po pitanju braka, obitelji ili nešto što bi htjele reći same, kako bi možda rezimirale cijelu situaciju.

- *Za nadodati... Da nitko nije vridan zbog nekoga ostati u lošem braku, apsolutno niko. Ni jedno dite, ni dvoje, ni troje, ni okolina, ni niko, niko, nema šanse znači... I ono što osjećate to napravite i nema šanse da će te falit. (Sugovornica 1)*
- *Pa jedino šta bi tila nadodati je ovim mladim curama koje kad nađu momka pa se zaljube i misle da je to to. Dušo, ako ti se ne sviđaju one cipele na njemu koje je uskladija s gaćama, nakon deset godina te cipele će izrast u jedan ogroman problem. Znači, reci mu na vrime.... promini cipele, ne stoje ti uz gaće. Pa ko je skužija, skužija je. (Sugovornica 2)*
- *Pa da se ne bi više nikad udala. (smijeh) (Sugovornica 5)*
- *(uzdah) Ako se ženite, dobro mislite pošto rastava košta puno novaca. (smijeh) (Sugovornica 8)*

5. ZAKLJUČAK

Suvremeno društvo suočava se sa sve više razvedenih obitelji. Razvod braka ima utjecaj na sve članove, uključujući djecu i odrasle, pa je prilagodba na nove uvjete spora, a neki se kroz ovaj proces susreću s različitim problemima. Razočaranje s partnerom i neuspjeh u bračnom životu negativno će utjecati na stav prema pripadnicima suprotnog spola, ali će također imati negativan utjecaj na njihove vlastite uloge, brak i obitelj. Razvod braka je jedan od faktora koji dovodi do povećanja broja obitelji s jednim roditeljem. S obzirom na pritisak koji razvod donosi na članove obitelji, u usporedbi s drugim vrstama jednoroditeljskih obitelji, razvod ima ozbiljniji utjecaj na razvoj djece (Maleš, 1995: 517-519).

Teorijski dio rada započinje definiranjem obitelji, te mijenjanjem same strukture obitelji koju nam donose društvene promjene. Nadalje, kako bi ušli u srž problematike, razrađene su teme koje su razlog nastanka jednog od oblika samohrane obitelji, a to je razvod braka. Povezano s tim, obratili smo pozornost na to kako društvo gleda na samohrano roditeljstvo, te smo na kraju teorijskog dijela detaljnije objasnili kakva je dobrobit djece u razvodu braka njihovih roditelja.

Istraživački dio diplomskog rada proveden je korištenjem metode polustrukturiranog intervjua. Uzorak je bio namjerni. Intervjuu je pristupilo deset sugovornica koje su samohrane majke. Teme razgovora u intervjuu odnosile su se na jednoroditeljsku obitelj sugovornica i osobna, individualna stajališta o načinu funkcioniranja takve obitelji, odnosima s bivšim supružnikom, njihovom položaju i prihvaćenosti od strane šireg društva. Razgovori su snimljeni tonski, nakon čega su doslovno transkribirani. Iščitavanjem transkribiranog teksta, pažnja se usmjerila na kategorizirane dijelove koji su odgovarali na postavljena istraživačka pitanja. U skladu s tim, napravljena je analiza i naposljetku napisana interpretacija.

Detaljnom analizom provedenih intervjua, možemo zaključiti kako je većina sugovornica potencirala razvod braka, te je samo jedna od njih odgovorila kako su do razvoda braka došli zajedničkom odlukom, a razlozi razvoda su individualni. Većina sugovornica koje su pristupile ovom istraživanju doživjele su stres kroz proces razvoda, kao što to ističu i autori da je to jedno od najstresnijih razdoblja u životu čovjeka, a neke od njih su doživjele čak i nasilje od strane bivšeg supružnika. Također, one kao skrbnice primjećuju neke promjene u ponašanju djece kroz proces razvoda, jer kao što je navedeno ranije, razvod utječe na promjenu obitelji u svakom smislu i na svakog člana, pa tako i na djecu. Na pitanja o njihovoj percepciji kako su djeca reagirala možemo zaključiti kako su neke od njih pokušavale razgovorima ublažiti promjenu koja je nastala u njihovim životima.

Kao samohrane majke, njihove obveze oko djece su se sigurno povećale jer su sve sugovornice zaposlene. Iz njihovih razgovora možemo zaključiti da posao i brigu i odgoj djece teže usklađuju nego dok su bile u braku, ali sve su rekle da se trude i uspijevaju u tome. Po pitanju kako ih društvo gleda kao razvedene žene, iz njihovih odgovora vidimo kako su neke od njih dobile određen „status razvedene žene“, dok neke nisu doživjele drugačije ponašanje okoline prema njima. Iz ovoga proizlazi kako društvo i dalje marginalizira razvedene žene te možemo reći kako im to otežava proces prilagodbe na novonastalu situaciju. Unatoč tome, većina sugovornica smatra da je razvod braka bio prava odluka, te se ne vidi u drugom braku.

6. LITERATURA

1. Amato, P. R. (2014). The consequences of divorce for adults and children. **Journal of Marriage and Family**. 62(4): 1269-1287.
2. Bastaits, K.; Mortelmans, D. (2014). Does the Parenting of Divorced Mothers and Fathers Affect Children's Well-Being in the Same Way? **Child Indicators Research**. 7(2): 351-367.
3. Biggerstaff, D. (2012). Qualitative Research Methods in Psychology. 175-207. U Rossi, G. (ur.) **Psychology – Selected Papers**. Rijeka: Intech.
4. Brajša-Žganec, A.; Hanzec, I. (2015). Obiteljski odnosi i psihosocijalna prilagodba djece u cjelovitim i jednoroditeljskim obiteljima. **Klinička psihologija**. 8(2): 139-150.
5. Budig, M. J.; England, P. (2001). The wage penalty for motherhood. **American Sociological Review**. 66(2): 204-225.
6. Cohen, O.; Dekel, R. (2000). Sense of Coherence, Ways of Coping, and Well Being of Married and Divorced Mothers. **Contemporary Family Therapy**. 22(4): 467-486.
7. DeAnda, J. S.; Langlais, M. R.; Anderson, E. R.; Greene, S. M. (2020). After the Marriage Is Over: Mothers' Separation Distress and Children's Postdivorce Adjustment. **Family Relations**. 65(5): 1113-1127.
8. Ferraro, A. J.; Davis, T. R.; Petren, R. E.; Pasley, K. (2016). Postdivorce Parenting: A Study of Recently Divorced Mothers and Fathers. **Journal of Divorce & Remarriage**. 57(7): 485-503.
9. Halmi, A.; Crnoja, J. (2003). Kvalitativna istraživanja u društvenim znanostima i humanoj ekologiji. **Socijalna ekologija : časopis za ekološku misao i sociologijska istraživanja okoline**. 12(3-4): 195-210.
10. Maleš, D. (1995). Usporedba stavova roditelja iz potpunih obitelji i obitelji s jednim roditeljem prema poželjnosti osobina za dječake i djevojčice. **Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja**. 4-5(18-19): 517-538.
11. Martinez Jr., C. R.; Forgatch, M. S. (2001). Preventing Problems With Boys' Noncompliance: Effects of a Parent Training Intervention for Divorcing Mothers. **Journal of Consulting and Clinical Psycholog**. 69(3): 416-428.
12. Oztop, H.; Dogan, N. (2009). Divorced Mothers: Challenges and Coping Mechanisms (A Turkish Sample). **THE INTERNATIONAL JOURNAL OF INTERDISCIPLINARY SOCIAL SCIENCES**. 4(7): 205-222.

13. Preda, M.; Mareci, A.; Tudoricu, A; Talos, A.; Bogan, E.; Lequeux-Dincă, A. I.; Vijulie, I. (2020). Defining the Concept of Family through the Lens of Fertile-Aged Women in Bucharest, Romania—between Traditionalism and Inclusion. **Sustainability**. 12(7): 2691-2710.
14. Raboteg-Šarić, Z.; Pećnik N. (2010). Stavovi prema samohranim roditeljima. **Revija za socijalnu politiku**. 17(1): 5-25.
15. Raeymaeckers, P.; Dewilde, C.; Snoeckx, L.; Mortelmans, D. (2008). Childcare Strategies of Divorced Mothers in Europe: A Comparative Analysis. **European Sociological Review**. 24(1): 115-131.
16. Raeymaeckers, P.; Dewilde, C.; Snoeckx, L.; Mortelmans, D. (2008). The Influence of Formal and Informal Support Systems on the Labour Supply of Divorced Mothers. **European Societies**. 10(3): 453-477.
17. Richter, D.; Lemola, S. (2017). Growing up with a single mother and life satisfaction in adulthood: A test of mediating and moderating factors. **PLoS ONE**. 12(6): e0179639.
18. Tein, J.-T.; Sandier, I. N.; Zautra, A. J. (2000). Stressful Life Events, Psychological Distress, Coping, and Parenting of Divorced Mothers: A Longitudinal Study. **Journal of Family Psychology**. 14(1): 27-41.

Internet izvori:

1. https://www.dzs.hr/ (20.07.2021.)

7. PRILOZI

7.1. Protokol polustrukturiranog intervjua

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET
Odsjek za sociologiju

Voditeljica intervjua: Marta Tanfara
Sugovornica:

Datum: _____
Mjesto: _____

Dobar dan i lijep pozdrav! Htjela bih porazgovarati s Vama na temu samohranog roditeljstva kako bi se upoznala s nekim Vašim doživljajima i obvezama života nakon razvoda. Unaprijed su pripremljene neke smjernice i teme razgovora, ali dotaknut ćemo ih se u onoj mjeri u kojoj Vi smatrate da su važne za ispričati. Razgovor ćemo snimati pomoću mobilne aplikacije za snimanje zvuka. Sudjelovanje i prikaz rezultata su u potpunosti anonimni i Vaši osobni podaci kao što su ime i prezime neće biti nigdje korišteni. Zahvaljujem Vam se na pristanku za sudjelovanje u istraživanju koje provodimo u svrhu pisanja diplomskog rada.
1. Sociodemografska obilježja
– spol – dob – obrazovanje – radni status – članovi kućanstva
2. Proces razvoda
– razlozi razvoda – osjećaji tijekom procesa razvoda
3. Percepcija o tome kako su djeca reagirala na razvod braka
– promjene u ponašanju djeteta – razgovor s djetetom
4. Život nakon razvoda
– obveze prema djeci – posao i samohrano roditeljstvo – odnosi s bivšim supružnikom – društveni život samohrane majke

7.2. Analitičke kategorije

PROCES RAZVODA		
Vremenski period	**Razlozi**	**Doživljaji**
– 3,5 – 15 godina	– neslaganje – preljub – alkohol i opijati	– teško – kratko i bezbolno

PERCEPCIJA O TOME KAKO SU DJECA REAGIRALA NA RAZVOD BRAKA		
Promjene u ponašanju	**Povezanost djece s nerezidentnim roditeljem**	**Krivnja jednog roditelja**
– nema promjene – povlačenje u sebe	– pokušaji uz pomoć razgovora – ne	– ne – da – oboje

ŽIVOT NAKON RAZVODA					
Obaveze prema djeci	**Posao i djeca**	**Odnosi s bivšim supružnikom**	**Društveni život**	**Drugi brak**	**„Prava odluka“**
– da – ne	– pomoć obitelji – nekako uspijeva	– zbog djece – nikako	– nema promjene – „status razvedene žene“	– formalno ne – drugi brak	– da – nije sigurna

7.3. Obrazac suglasnosti za sudjelovanje

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET
Odsjek za sociologiju
Mentorica: izv.prof.dr.sc. Gorana Bandalović
e-mail: gbandalo@ffst.hr
Studentica: Marta Tanfara
e-mail: mtanfara@ffst.hr

Poštovani,

studentica sam druge godine diplomskog studija sociologije na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Splitu. U sklopu svog diplomskog rada, pod mentorstvom izv.prof.dr.sc. Gorane Bandalović, provodim istraživanje na temu *Samohrano roditeljstvo: doživljaji i iskustva razvedenih majki*. Cilj ovog istraživanja je ispitati svakodnevna iskustva i obveze razvedenih majki s kojima se suočavaju (briga o djeci, posao, društveni život), te na kraju i njihova usporedba s prijašnjim bračnim stanjem i percepcija djece o razvodu roditelja.

U svrhu prikupljanja podataka primijenile smo metodu polustrukturiranog intervjua, te Vas molimo za pristanak. Vaše sudjelovanje je u potpunosti anonimno i dobrovoljno, te možete odustati u bilo kojem trenutku istraživanja. Svi podaci prikupljeni u ovom istraživanju bit će korišteni isključivo u svrhe pisanja rada i bit će skupno predstavljeni na njegovoj javnoj obrani.

Hvala na suradnji!

Mjesto i datum: _____

Potpis: _____

7.4. Transkripti intervjua

Mjesto: Šibenik
Datum: 08.02.2021.
Vrijeme: 21:00
Sugovornica: S1

I: Vaš spol?
S1: Žensko.
I: Koliko godina imate?
S1: Četrdeset tri.
I: Dobro, Vaš stupanj obrazovanja?
S1: Srednja stručna sprema.
I: Koji je Vaš trenutni radni status?
S1: U radnom odnosu.
I: Dobro, koliko članova broji Vaše kućanstvo?
S1: Ja i dvije kćeri.
I: Dobro... Dakle, sad prelazimo na temu procesa razvoda... Koliko ste dugo razvedeni?
S1: Od 2006....znači petnaest godina.
I: Dobro, što je dovelo do razvoda braka?
S1: Što je dovelo do razvoda braka?...Što bi rekli neslaganje u karakterima (smijeh).
I: (smijeh) Dobro, tko je potencirao razvod braka?
S1: Ja, ja, ja, ja.
I: (smijeh) U redu... Kako ste doživjeli sam proces razvoda?
S1: Sam proces razvoda...Sam, sam čin razvoda vrlo kratko i bezbolno... sam čin i jedva sam čekala da se to dogodi.
I: Jeste li kroz proces razvoda doživjeli svađe, nasilje, stresove ili nešto slično?
S1: Da, da, kroz proces da.
I: Dobro, nakon?
S1: Nakon...
I: Nakon razvoda?
S1: Nakon razvoda nije bilo nasilja ali je bilo stresa, svađe, neke indirektne prijetnje i tako...
I: Dobro, spomenuli ste da imate dvije kćeri, kod Vaše djece jeste li primijetili promjene u ponašanju kao što su nervoza, stres, vikanje, depresija, uspjeh u školi, negodovanje...?
S1: Dok su bile manje, bilo je u početku je...bilo je kao neko povlačenje ali to sam uspila riješit s pričom i razgovorom.
I: Jeste li pričali s Vašom djecom kako bi ostvarili povezanost njih i nerezidentnog roditelja, odnosno Vašeg bivšeg supružnika?
S1: Da, i one su bile spremne na suradnju za razliku od nerezidentnog roditelja.
I: Jesu li Vaša djeca krivila samo jednog roditelja zbog Vašeg razvoda?
S1: Ne, nikad, nikad...ne, ne.
I: Dobro...na zadnju kategoriju prelazimo...smatrate li da su se Vaše obveze oko djece povećale otkad ste razvedeni?
S1: Povećale ne, jer drugog roditelja ovako i onako nije bilo tu i dok smo bili u braku jer mu je posao bio takav.
I: Koliko uspijevate uskladiti brigu oko djece i posao ili dok su Vaša djeca bila manja?
S1: Sad, sad savršeno. Dok su bila manja je bilo malo teže ali sam imala svoje roditelje tu koji su mi pomagali u tome.
I: Dobro...u kakvim ste odnosima s bivšim supružnikom i koliko Vam pomaže u brizi i odgoju, odnosno prije oko djece?
S1: U odnosu smo nikakvom...prije je li pomagao? Ja bih rekla ne, ali evo nek mu bude ako je to u kupnji nekih sitnica, gluposti, ne znam ajmo reći da je pomagao...a da je vodio brigu ne, ne, uopće, nimalo.
I: Smatrate li da je razvod utjecao na Vaš društveni život/ položaj i kako?
S1: S moje strane ne jer ja sam ista i u braku i nakon razvoda i tijekom razvoda uvik sam ista ali primjećujem da te ljudi drugačije gledaju, okolina znači.
I: Na koji način?
S1: Sa glupim pitanjima i pitanjima tipa, kako se nosite sa Vašim statusom...ja nisam ni znala da imam status kao razvedena žena. Oni to smatraju da je to neki status, da je to nešto...da je to nešto ajmo reći kao neka niža

kategorija, kako bi to opisala ne znam. A ako si u braku pa taman i jako lošem to je super jer si u braku to tako ljudi gledaju, većina.
I: Kakva ste imali iskustva od strane društva na činjenicu da ste razvedeni?
S1: Od velike većine ništa uopće, nikakve ali od ovih što pate za statusom upravo te oni i pitaju kako živiš s tim statusom ali za njih me nije ni bilo briga.
I: Nakon prvog braka vidite li se u drugom?
S1: Ne! (smijeh)
I: (smijeh) Dobro, Vaše mišljenje koliko bi djeca prihvatila taj Vaš drugi brak?
S1: Sad pošto su velike bi, ali prije kad je..kad je bila rastava u tijeku nema šanse, nikoga, nikoga. Jedino da je pjevač, glumac ili neka poznata osoba to bi igralo i da nije puno star i da ima puno novaca. Imala sam čak opis kakav bi triba izgledat i kakav ne bi smija izgledat nikako ali danas bez problema, ja mislim bilo ko, samo da je neko normalan.
I: (smijeh) Dobro, i zadnje pitanje. Ako usporedite period života dok ste bili u braku i sad, smatrate li da ste sretniji, odnosno da ste donijeli takozvanu „pravu" odluku?
S1: Apsolutno! Apsolutno pravu odluku i ža mi je šta nisan i prije. Definitivno, bez iti malo...ne, ne, apsolutno prava odluka. (smijeh)
I: Imate li još nešto za nadodati?
S1: Za nadodati... Da nitko nije vridan zbog nekoga ostati u lošem braku, apsolutno niko. Ni jedno dite, ni dvoje, ni troje, ni okolina, ni niko, niko, nema šanse znači... I ono što osjećate to napravite i nema šanse da će te falit. Fala lipa.
I: Hvala Vama.

Mjesto: Šibenik
Datum: 08.06.2021.
Vrijeme: 09:50
Sugovornica: S2

I: Vaš spol?
S2: Žensko.
I: Koliko godina imate?
S2: Četrdeset.
I: Koji je Vaš stupanj obrazovanja?
S2: Srednja stručna sprema
I: Vaš radni status?
S2: Trenutno zaposlena.
I: Koliko članova ima u Vašem kućanstvu?
S2: Dvoje.
I: Dobro, sljedeća tema je proces razvoda. Koliko dugo ste razvedeni?
S2: Nemam pojma...četrnaest godina.
I: Što je dovelo do razvoda braka?
S2: „Idila."
I: (smijeh) Tko je potencirao razvod braka?
S2: Ja.
I: Kako ste doživjeli sam proces razvoda?
S2: Jel stvarno?
I: Najstvarnije.
S2: *(uzdah)* Teško.
I: Jeste li kroz proces razvoda doživjeli svađe, nasilje, stresove?
S2: Da.
I: Dobro. Kod Vaše djece jeste li primijetili promjene u ponašanju kao što su nervoza, stres, vikanje, povlačenje u sebe, depresija?
S2: Pa moj sin je bia mal, znači ima je dvi godine, dvi i nešto. Nadan se da ne panti ništa od toga.
I: Jeste li pričali s Vašim djetetom kako bi ostvarili povezanost njega s nerezidentnim roditeljem, odnosno s Vašim bivšim supružnikom?
S2: Ne. Znači taj dio me ne zanima.
I: Je li Vaše dijete krivilo samo jednog roditelja za razvod?
S2: Ne.
I: Smatrate li da su se Vaše obaveze oko djece povećale otkad ste razvedeni?

S2: Da.
I: Koliko uspijevate uskladiti brigu oko djece i posao?
S2: Koliko uspijevam uskladit? A trudim se, samo ću to reći.
I: U kakvim se odnosim s bivšim supružnikom i koliko vam pomaže u brizi i odgoju djece?
S2: Pa javim mu se, evo ovako iskreno javim mu se zato šta se moran javit jer vidin da zove... on...čača. A koliko se mi podilimo jednostavno me ne zanima taj dio. Ne, znači iskreno eto neda mi se uopće razgovarat s njim o takvim temama.
I: Smatrate li da je razvod utjecao na Vaš društveni život i položaj i kako?
S2: Da, da, itekako.
I: Kako?
S2: Pa na primjer, ako živiš u 21. stoljeću onda nije normalno da te...roditelji izbace iz kuće zato što si, zamisli rastavljen... i da ostaneš bez puno prijatelja, navodnih prijatelja...ostaneš sam. U najgorem trenutku shvatiš da imaš možda jednu ili dvi osobe uza se koje možeš nazvat, ali ti ih je glupo nazvat jer opet se ponovilo...s***e *(psovka)*... svađa, nered, kaos i ne želiš opterećivat ljude s tin svojim, svojim glupostima jer svima je teško. Eto. I onda to prođe i vidiš da si priživija i dobro je.
I: Kakva ste imali iskustva od strane društva na činjenicu da ste razvedeni?
S2: Pa ki da imaš kugu kad se rastaviš...eto
I: Nakon prvog braka, vidite li se u drugom?
S2: Pa vidim se s nekom osobom *(smijeh)*. Trenutačno se ne vidim s nikim...ne vidim se u braku to je definitivno.
I: A Vaše mišljenje koliko bi Vaše dijete prihvatilo drugi brak?
S2: Neman pojma. Neda mi se udavat i potpisivat nešto nebitno.
I: Ako bi se udali kako bi dijete Vaše reagiralo?
S2: Pa mislim da je njemu šesnaest ipo godina i da je njemu sasvim svejedno.
I: Ako usporedite period života dok ste bili u braku i sad, smatrate li da ste sretniji, odnosno da ste donijeli „pravu“ odluku?
S2: Sritnija san sto puta...mirnija.
I: Dobro, hvala. Je li imate nešto za nadodati?
S2: Na pitanje braka?
I: Da.
S2: Pa jedino šta bi tila nadodati je ovim mladim curama koje kad nađu momka pa se zaljube i misle da je to to. Dušo, ako ti se ne sviđaju one cipele na njemu koje je uskladija s gaćama, nakon deset godina te cipele će izrast u jedan ogroman problem. Znači, reci mu na vrime promini cipele ne stoje ti uz gaće. Pa ko je skužija, skužija je.

Mjesto: Šibenik
Datum: 08.06.2021.
Vrijeme: 20:37
Sugovornica: S3

I: Vaš spol?
S3: Žensko.
I: Koliko godina imate?
S3: Pedeset i jednu.
I: Vaš stupanj obrazovanja?
S3: Srednja stručna sprema.
I: Koji je Vaš trenutni radni status?
S3: Radim, zaposlena... za stalno.
I: Koliko članova ima u Vašem kućanstvu?
S3: Dva.
I: Dakle, tema je sljedeća proces razvoda. Koliko ste dugo razvedeni?
S3: Četiri ipo godine.
I: Što je dovelo do razvoda braka?
S3: Mlađa.
I: (smijeh) Tko je potencirao sam razvod braka?
S3: Ja.
I: Kako ste doživjeli sam proces razvoda?
S3: Ne znam, ko da se dešava nekom drugom, samo da riješim. (smijeh)
I: Jeste li kroz proces razvoda doživjeli svađe, nasilje, stresove?
S3: Stres.

I: Samo stres?
S3: Samo stres. Nije bilo ništa... stravično.
I: Dobro.
S3: Osim stresa koji je bija gori od svega ostalog. (smijeh)
I: (smijeh) Kod Vaše djece, jeste li primijetili promjene u ponašanju, kao što su nervoza, stres, vikanje, povlačenje u sebe, uspjeh u školi?
S3: Ništa, i to smo imali sreću. Rekla je razrednica da nisam ja rekla i da obrate kao pažnju ako se nešto desi da ne bi uopće skužili da smo se rastavili.
I: Jeste li pričali s Vašim djetetom kako bi ostvarili povezanost njega s nerezidentnim roditeljem odnosno s bivšim supružnikom?
S3: Oo da, o da.
I: Je li Vaše dijete krivilo samo jednog roditelja?
S3: Da.
I: Smatrate li da su se Vaše obaveze oko djece povećale otkad ste razvedeni?
S3: Da.
I: Koliko uspijevate uskladiti brigu oko djece i posao?
S3: Uspila sam. Kako...ne znam, ali jesam. Dobro, meni je bila srića šta sam ja mogla s posla otići kad je tribalo zbog sina i sve... ta situacija.
I: U kakvim ste... nastavite slobodno.
S3: Tako da je to bilo puno jednostavnije, da sam radila bilo di drugdi ne znam kako bi.
I: U kakvim ste odnosima s bivšim supružnikom i koliko Vam pomaže u brizi i odgoju oko djeteta?
S3: Ja sam s njim u dobrim odnosima, ali on s menom mislim da nije. Koliko mi pomaže? Fizički nula, financijski jako puno. I to je to.
I: Dobro.
S3: Samo šta on u četri ipo godine nije brinija o sinu apsolutno ništa... Je, jedanput je iša s njim u doktora zato šta je on sredija priko veze.
I: (smijeh) Smatrate li da je razvod utjecao na Vaš društveni život i kako?
S3: Je, zato što više nisam imala vrimena možda onoliko koliko sam imala prije dok sam bila u braku...i šta bi došla kući i izašla ujutro u sedam, vratila se kući navečer u sedam kući, spremi ponovo ručak, večeru, bla bla za sutra i išla bi leći jer sam mrtva umorna. A društveni život je sveden na minimum minimuma.
I: Kakva ste imali iskustva od strane društva na činjenicu da ste razvedeni?
S3: Uuu... pa, najveća razlika bila je u tome šta ustvari više nisan smila imat prijatelja, jer svaki prijatelj, samim time što sam razvedena je već bija potencijalni ljubavnik i to je ono šta me najviše smetalo. Znači, čak i ljudi koje san znala, ono, cili život ako me neko vidija s njime na kavi „ahaa“ ili recimo prođe, ovoga, prijatelj ja mahnem, prijateljica me pita ko ti je to, ja govorin prijatelj, „hmm prijatelj jel?“ Ja govorin ma nemoj a da sam u braku i da sam rekla da je prijatelj onda bi bilo „aa dobro“. Znači, taj dio mi je najviše...posli san se navikla, posli mi to više nije smetalo.
I: Nakon prvog braka, vidite li se u drugom?
S3: Službeno? Ne. Neslužbeno? Nikad ne znaš šta nosi sutra, ali sad iz ovih cipela gledajući, teško. Jer predug je možda period dok si sam i onda prominiš koliko god ti triba vrimena da se privikneš...da živiš sam da ne vadiš više tri pijata na stol nego dva, da ti je krevet prevelik zato što si sam u njemu. S vremenom ti to postane normalno, i sad ti je krevet mal bez obzira šta je on i dalje metar osamdeset puta dva...imaš neke svoje navike. Mislim zato što si stariji da je puno se ustvari priviknit ponovo na nekakav život. Ne kažen da ja sutra neću, ali...
I: Zasad...
S3: Ne znam koliko imam strpljenja, živaca i svega ostalog za nekakav kompromis ponovo jer zajednički život je samo kompromis i ništa drugo.
I: A Vaše mišljenje koliko bi Vaše dijete prihvatilo drugi brak?
S3: Nula bodova.
I: (smijeh)
S3: Mislim još je on u tome svemu, nije mali ali... mislim da je to već nekako puno mekše nego šta je bilo prije dvi godine, ali ja mislin da će on možda tek kad se on oženi prihvatit to da ja možda mogu imat nekog, jer on i dalje misli da će on meni kupit pasa da ja ne buden sama.
I: Aha (smijeh).
S3: (smijeh) Ne, mislim da...
I: Ne.
S3: Oće, ali ako mu sidne.
I: Dobro, naravno.
S3: E, recimo, triba bi mu ono baš bit njegov tip ono čovika i da mu sidne i onda bi to bilo baš ono okej, a sve ostalo mislin da bi ga izmirija od malog prsta na nozi do one zadnje dlake i da bi analizira sve ono... Ustvari on se, ja sam s njime pričala o tome i ustvari san skužila da on se boji da mene ponovo neko ne povridi, to je najveći

problem. Nije stvar u tome šta on misli da ja njega neću volit zato šta ponovo je neko u mom životu nego samo zbog toga da će mene opet neko povridit. Jer on je ono ko rotvajler, stoji iznad mene i on mene čuva i tu je taj strah.
I: Da, da. Ako usporedite period života dok ste bili u braku i sad, smatrate li da ste sretniji, odnosno da ste donijeli „pravu" odluku?
S3: Ufff, ovako. Ja san bila sve zajedno, šta braka šta zajedničkog života, znači mi smo živili zajedno 25 godina. Ja ne mogu reć da ja tad nisan bila sretna, jer bi bila sama glupa šta sam živila s nekin 25 godina da nisan bila sritna i u onom trenutku kada to više nije bilo ono šta je bilo zato smo se i rastavili. Ali ja ne žalin uopće šta san ja bila u braku s njime zato šta je nama bilo predivno dok smo bili zajedno, naravno bilo je tu i...
I: Uspona i padova.
S3: Svugdi ima i ružnih stvari i lipih, u krajnjem slučaju iz tog braka je izaša sin koji je meni sve na svitu...a onda kad je to krenilo maalo nizbrdo i kad to više nije ličilo na ono šta je bilo otišli smo svak na svoju stranu. E sad, dal sam napravila dobro, to ja nikad neću znat jer za razvod i svađu je potrebno dvoje. Uvik ću ja možda tvrdit da je on kriv, on će možda uvik tvrdit da san ja kriva između ostalog već je prošlo i dovoljno vrimena da možda više nisi ni ljut, ni bisan i ne znam...iman i dovoljno godina da drugačije gledan te stvari i ja sam većinu života bila s njim...nego šta sam bila sama.
I: Da.
S3: Jer mi kad smo se razveli meni je...više od pola života mi smo bili zajedno, ja sam imala dvadeset jednu...
I: Da.
S3: A rastavila se sa četrdeset sedam...ono, dugo je to, ono prošli smo...
I: Dug period.
S3: Da, i puno toga smo napravili u životu, puno toga smo postigli, puno toga smo prošli, puno znaš ono i putovali i smijali se i rugali i ružnih stvari i lipih stvari iii ne znan i ono šta se kaže i babina i sprovoda. Tako da je, ne mogu ja sad reć ono da je meni, jer kad bi ja sad rekla da je meni bilo ružno tih 25 godina stvarno bi pljucala sama po sebi.
I: Da.
S3: Ali, ono ljudi se minjaju tako se prominija i on u nekim stvarima i jednostavno nije ona osoba s kojom sam ja živila 25 godina i tu je (zvižduk)...ajmo miki, svak na svoju stranu i sad je okej zato što ja s takvim čovikom kakav je on sada ne bi volila živit. Sad da li je to prava odluka, slušaj niko od nas se nije vinča da bi se razvea u namjeri da se jednog dana rastavi tako dal je to prava odluka ne znan, možda je možda nije, al živi smo, zdravi smo ni prvi, ni zadnji..
I: (smijeh)
S3: Vozi dalje, aaa, ne znam. Stvarno ne mogu ti reć dal je to prava odluka, da si me pitala prije četri godine kad smo se rastavili onda bi rekla DA, znaš ono, onda ti prođe vrime pa ti to više nije toliko znaš da te (uzdah)...da imaš onaj grop u želudcu i da ono ne moš ga gledat. Ja njega gledan svaki dan, mi radimo skupa (smijeh).
I: Super. (smijeh) Evo i za kraj, je li imate nešto za nadodati?
S3: Za nadodati? Hmm, vezano baš za rastavu i to?
I: Što god možete.
S3: Znaš šta, u svemu ovome jedino šta mi je drago a to je šta sin nema nikakvih posljedica, šta sin nas dvoje nikad nije čuja da se svađamo jer i kad smo se ono znali šta se kaže „poklat" ričima, samo verbalno, a sin dođe na vrata iz škole nas dvoje umuknemo isti sekund. Nikad nismo iznosili ništa isprid njega. I jedna od stvari za koje smatram da i ne mogu razumit i to mi nikad nije jasno zbog čega se rastavljeni ljudi, odrasli ljudi, svađaju priko dice jer dica najviše ispaštaju u svemu tome i uvik oni vuku svako na svoju stranu i ne znam šta.ja sam recimo protiv toga jer nema smisla mišati dite u stvari za koje nije dite biralo. Nit je ono izabralo roditelje, nit je izabralo da se roditelji rastavljaju i samo ostavi traume jer smatram da te traume mogu ostavit debele posljedice, ono to je moje mišljenje, ne znam. Ali, ono, ili „ ne dam mu dite za vikend", šta mu ne daš dite za vikend, brate mili? Neka ga nosi i lipo se odmori za vikend, šta ne daš? To je moje mišljenje, to ne mora značit da je to ispravno ali samo ono da je šta dalje sve to od djece, pogotovo maloljetne.
I: Dobro, hvala.
S3: Molim.

Mjesto: Šibenik
Datum: 20.07.2021.
Vrijeme: 17:39
Sugovornica: S4

I: Vaš spol?
S4: Žensko.
I: Koliko godina imate?

S4: Četrdeset tri.
I: Koji je Vaš stupanj obrazovanja?
S4: Srednja stručna ekonomska.
I: Koji je Vaš radni status?
S4: Konobarim.
I: Koliko članova ima u Vašem kućanstvu?
S4: Dvoje.
I: Sad prelazimo na temu proces razvoda. Koliko dugo ste razvedeni?
S4: Tri ipo godine.
I: Što je dovelo do razvoda braka?
S4: A do razvoda braka...paa...nismo se više jednostavno, ono, nalazili. On je više u izlascima, ovo, izlasci, noći, noćni život, ništa vezano za obitelj.
I: Tko je potencirao razvod braka?
S4: Ja.
I: Kako ste doživjeli sam proces razvoda?
S4: Pa sam proces malo teško, jedino šta imamo dite zajedno, pa sve oko diteta moraš sam i tako, ali ostalo OK.
I: Jeste li kroz proces razvoda doživjeli svađe, nasilje, stresove...?
S4: Da, pri kraju. Ono kad je bilo konačno da se moramo razići. Je, bilo je s njegove strane prijetnji i tako.
I: Dobro. Kod Vaše djece jeste li primijetili promjene u ponašanju, na primjer nervoza, stres, vikanje, povlačenje u sebe?
S4: Pa povlačenje u sebe ali kratko je trajalo, ono uz dosta razgovora i tako nekako smo sve uspili prebrodit.
I: Jeste li pričali s Vašim djetetom kako bi ostvarili povezanost njega s nerezidentnim roditeljem, onim kojim ne živi?
S4: Pa da, naravno. On je njemu roditelj bez obzira i imaju korektan odnos.
I: Dobro. Je li Vaše dijete krivilo samo jednog roditelja?
S4: Ne. Ne, ne, nije.
I: Smatrate li da su se Vaše obaveze oko djece povećale otkad ste razvedeni?
S4: Naravno. Naravno, mislim, moraš sam sve.
I: Koliko uspijevate uskladiti brigu oko djece i posao?
S4: Pa uspijevam. Malo je teže, ali se uspijeva.
I: U kakvim ste odnosima s bivšim supružnikom i koliko Vam pomaže u brizi i odgoju djece?
S4: U odnosima samo vezano uz dite, šta triba njemu, onda se čujemo, kontaktiramo, plaća alimentaciju i sve svoje obveze izvršava i samo oko toga se čujemo... ništa drugo. Ne pomaže jer ne živi tu u državi ali... ne viđaju se ali su u kontaktu i plaća alimentaciju.
I: Smatrate li da je razvod utjecao na Vaš društveni život i položaj i kako?
S4: Mislim da nije. Nije, nije... nije utjecao.
I: Kakva ste imali iskustva od strane društva na činjenicu da ste razvedeni?
S4: Pa nisam nikakva neugodna iskustva imala. Dapače, nikakva neugodna.
I: Dobro. Nakon prvog braka vidite li se u drugom?
S4: Ne vidin. Ne, zasad ne... ne.
I: A Vaše mišljenje koliko bi Vaše dijete prihvatilo Vaš drugi brak?
S4: Pa nismo uopće pričali o tom, niti malo.
I: Je li mislite da bi prihvatilo?
S4: Pa bi, bi.
I: Dobro. Ako usporedite period života dok ste bili u braku i sad, smatrate li da ste sretniji, odnosno da ste donijeli „pravu“ odluku?
S4: Je, pravu odluku, sretnija puno i definitivno, definitivno ostajem pri tome.
I: Dobro. Je li imate što za nadodati...općenito?
S4: Općenito... pa da je definitivno bolje izići iz toga nego ostati u tome šta... ako ne ide.
I: Dobro. Hvala.

Mjesto: Šibenik
Datum: 21.07.2021.
Vrijeme: 17:44
Sugovornica: S5

I: Vaš spol?
S5: Žensko.
I: Koliko godina imate?

S5: Četrdeset dvi.
I: Koji je Vaš stupanj obrazovanja?
S5: Srednja stručna sprema.
I: Koji je Vaš radni status?
S5: Status majke odgajatelja.
I: Koliko članova ima u Vašem kućanstvu?
S5: Pet.
I: Dobro. Koliko dugo ste razvedeni?
S5: Trinaest godina.
I: Što je dovelo do razvoda braka?
S5: Dosada i monotonija. (smijeh)
I: (smijeh) Tko je potencirao razvod braka?
S5: Ja.
I: Dobro. Kako ste doživjeli sam proces razvoda?
S5: Paaa... nije to meni bilo ništa stresno iii strašno. Ne znam, možda sam bila mlada previše pa ono...to mi je bilo...ono ko da to proživljavaš svake dvi godine. (smijeh)
I: (smijeh) Jeste li kroz proces razvoda doživjeli svađe, nasilje...?
S5: Ne, ne, ne.
I: Stresove, nešto?
S5: Nisam.
I: Dobro. Kod Vaše djece jeste li primijetili promjene u ponašanju, kao što su nervoza, stres, vikanje, povlačenje u sebe?
S5: Ne, samo je mala bila malo zabrinuta dok tata nije naša svoju partnericu, novu. Ja sam imala nakon nekog vrimena novog partnera, a on ne, pa je njoj to bilo malo teško palo, kao mama ima nekog, a tata je sam.
I: Aha, dobro.
S5: Drugo ništa, sve zajedno skrbimo o njoj.
I: Jeste li pričali s Vašim djetetom kako bi ostvarili povezanost njega s nerezidentnim roditeljem, odnosno s njenim tatom?
S5: Da li sam pričala...?
I: S Vašim djetetom kako bi ostvarili povezanost nje i njenog tate?
S5: Da, da.
I: Dobro. Je li Vaše dijete krivilo samo jednog roditelja?
S5: Nije, jer ima odnos super i sa mamom i sa tatom i mi imamo odnos bolji nego dok smo bili u braku.
I: Odlično. Smatrate li da su se Vaše obaveze oko djeteta povećale otkad ste razvedeni?
S5: Ne. Ne, jer tata...stvarno ne mogu...tata skrbi i sudjeluje u svemu.
I: Koliko uspijevate uskladiti brigu oko djece i posao? Kućanski poslovi i sve ostalo što ide?
S5: Pa dosta dobro. Uspijevam.
I: U kakvim ste odnosima s bivšim supružnikom i koliko Vam pomaže u brizi i odgoju djeteta?
S5: U korektnim i pomaže, znači... dosad u ovih dvanaest, trinaest godina nije odbija ni jednom nikakvu pomoć. Ni novčanu ni ne znam, tipa...da ja nešto moram obavit da je mora pričuvat ili tako, baš sudjeluje u svemu.
I: Dobro. Smatrate li da je razvod utjecao na Vaš društveni život ili položaj i kako?
S5: Ne, ne. U biti bolji mi je ovoga društveni život (smijeh) nego dok sam bila u braku.
I: (smijeh) Dobro. Kakva ste iskustva imali od strane društva na činjenicu da ste razvedeni?
S5: Pa s obzirom da živim i da sam živila na selu bilo je šta će reći selo, šta će reć ovaj, šta će reć onaj ali ja sam živila za sebe, a ne za selo.
I: Nakon prvog braka vidite li se u drugom?
S5: U vezi jesam ali ne bi se udavala.
I: Dobro, a Vaše mišljenje koliko bi Vaša djeca prihvatila drugi brak? Kad bi se ponovo, ako bi se udali?
S5: Pa bi, prihvatili bi oni to. Zato što sam u vezi i svi zajedno smo već deset godina tako da ne bi to ništa prominilo.
I: Dobro. Ako usporedite period života dok ste bili u braku i sad, smatrate li da ste sretniji, odnosno da ste donijeli „pravu“ odluku?
S5: Jesam, da donila sam pravu odluku.
I: (smijeh) Je li imate što za nadodati...općenito po pitanju braka, obitelji?
S5: Pa da se ne bi više nikad udala. (smijeh)
I: (smijeh) Dobro. Hvala.
S5: Molim.

Mjesto: Šibenik
Datum: 25.07.2021.
Vrijeme: 18:43
Sugovornica: S6

I: Vaš spol?
S6: Žensko.
I: Koliko godina imate?
S6: Trideset četri.
I: Koji je Vaš stupanj obrazovanja?
S6: Srednja stručna sprema.
I: Koji je Vaš radni status?
S6: Prodavačica.
I: Koliko ima članova u Vašem kućanstvu?
S6: Pet.
I: Dobro. Koliko dugo ste razvedeni?
S6: (smijeh) Osam godina.
I: (smijeh) Što je dovelo do razvoda braka?
S6: Preljub.
I: Tko je potencirao razvod braka?
S6: Ja.
I: Dobro. Kako ste doživjeli sam proces razvoda?
S6: Spasila sam se.
I: Jeste li kroz proces razvoda doživjeli svađe, nasilje, stresove...?
S6: Jesam.
I: Dobro. Kod Vaše djece jeste li primijetili promjene u ponašanju, kao što su stres, nervoza, vikanje, depresija?
S6: Jesam.
I: Jeste li pričali s Vašim djetetom, djecom kako bi ostvarili povezanost njega s nerezidentnim roditeljem, odnosno s njegovim ocem?
S6: Jesam.
I: (smijeh) Je li Vaše dijete krivilo samo jednog roditelja?
S6: (smijeh) Nije.
I: Smatrate li da su se Vaše obaveze oko djece povećale otkad ste razvedeni?
S6: Moje jesu.
I: Dobro, na koji način?
S6: U svakom pogledu.
I: Koliko uspijevate uskladiti brigu oko djece i posao?
S6: Pa nemam problema s tim. Uskaču moji.
I: Dobro. U kakvim ste odnosima s bivšim supružnikom i koliko Vam...
S6: Bez kontakta.
I: Je li Vam pomaže u brizi i odgoju oko djece?
S6: Ne. Uzme dite po dogovoru, ali s njegove strane po dogovoru.
I: Dobro. Smatrate li da je razvod utjecao na Vaš društveni život ili položaj i kako?
S6: Ne.
I: Kakva ste imali iskustva od strane društva na činjenicu da ste razvedeni? Jeste dobivali neke komentare ili je li Vam neko nešto govorio?
S6: Pa bilo je ispitivanja, komentara baš i ne.
I: Dobro. Nakon prvog braka vidite li se u drugom?
S6: Da.
I: (smijeh) Jeste li udani?
S6: Da.
I: Dobro, a Vaše mišljenje koliko je Vaše dijete prihvatilo drugi brak?
S6: Odlično.
I: Ako usporedite period života dok ste bili u braku i sad, smatrate li da ste sretniji, odnosno da ste donijeli „pravu“ odluku?
S6: Itekako, u ovom braku.
I: U prošlom?
S6: Bože sačuvaj, greška života. (smijeh)
I: (smijeh) Imate što nadodati općenito?
S6: Ništa. (smijeh)

I: Dobro. Hvala.
S6: Molim.

Mjesto: Šibenik
Datum: 25.07.2021.
Vrijeme: 11:07
Sugovornica: S7

I: Vaš spol?
S7: Žensko.
I: Koliko godina imate?
S7: Četrdeset i dvije.
I: Koji je Vaš stupanj obrazovanja?
S7: Srednji.
I: Koji je Vaš radni status?
S7: Zaposlena.
I: Koliko članova ima u Vašem kućanstvu?
S7: Dvoje.
I: Prelazimo na temu proces razvoda. Koliko dugo ste razvedeni?
S7: Pet ipo godina.
I: Što je dovelo do razvoda braka?
S7: Laži i prevare.
I: Tko je potencirao razvod braka?
S7: Ja.
I: Kako ste doživjeli sam proces razvoda?
S7: Aaa, pa okej u biti. Nije bilo nešto tu problema nikakvih, velikih.
I: Jeste li kroz proces razvoda doživjeli svađe, nasilje, stresove...nešto?
S7: Bilo je samo svađa, ostalo sve ne.
I: Dobro. Kod Vaše djece, odnosno djeteta, jeste li primijetili promjene u ponašanju, dok ste se razvodili kao što je na primjer nervoza, stres?
S7: Nisan, jer je bija jako mali u tom periodu tako da on to nije ni skužija...onda u tom momentu.
I: Jeste li pričali s Vašim djetetom kako bi ostvarili povezanost njega s nerezidentnim roditeljem, odnosno njegovim ocem?
S7: Nisam, zato što se njegov otac povuka iz mog i iz njegovog života, totalno. Niti je pita za dite ni ništa tako da nije bilo razloga uopće pričati o tome s malim.
I: Je li Vaše dijete krivilo samo jednog roditelja za razvod braka?
S7: Nije nikad nikoga krivija.
I: Dobro. Sljedeća tema je život nakon razvoda braka. Smatrate li da su se Vaše obaveze oko djeteta povećale otkad ste razvedeni?
S7: Ne baš, jer sam ja i ovako uvik bila sama s njim.
I: Koliko uspijevate uskladiti brigu oko djece i posao?
S7: Uspijevam zato šta imam familiju oko sebe koji dosta pomažu u toj ciloj priči.
I: U kakvim ste odnosima s bivšim supružnikom i koliko Vam pomaže u brizi i odgoju djeteta?
S7: U biti u nikakvim odnosima, ako se čujemo onda je to samo radi djeteta, a pomoći nema nikakve.
I: Dobro. Smatrate li da je razvod utjecao na Vaš društveni život ili položaj i kako?
S7: Ne, ne, totalno ne.
I: Dobro. Kakva ste imali iskustva od strane društva na činjenicu da ste razvedeni?
S7: Pa nikakva jer niko nije ništa govorija o tome niti spominja išta tako da...OK u biti.
I: Nakon prvog braka vidite li se u drugom?
S7: Ne. Nikako.
I: Vaše mišljenje koliko bi Vaše dijete prihvatilo Vaš drugi brak?
S7: Neće ga biti, a ako bi ga bilo (smijeh) mislin da bi ga prihvatija bez problema.
I: Ako usporedite period života dok ste bili u braku i sad, smatrate li da ste sretniji, odnosno da ste donijeli „pravu“ odluku?
S7: Definitivno.
I: Imate što za nadodati, općenito?
S7: Nemam, to je to. Hvala.
I: Hvala.

Mjesto: Šibenik
Datum: 27.07.2021.
Vrijeme: 19:09
Sugovornica: S8

I: Spol?
S8: Žensko.
I: Koliko godina imate?
S8: Trideset i devet.
I: Koji je Vaš stupanj obrazovanja?
S8: Viša škola.
I: Koji je Vaš radni status?
S8: Medicinska sestra.
I: Koliko članova ima u Vašem kućanstvu?
S8: Dvoje.
I: Dobro. Koliko dugo ste razvedeni?
S8: Četri godine.
I: Što je dovelo do razvoda braka?
S8: Alkohol i opijati.
I: Tko je potencirao razvod braka?
S8: Ja sam potencirala.
I: Kako ste doživjeli sam proces razvoda?
S8: Dobro i brzo smo se rastali, za mjesec dana smo se rastavili bez advokata, bio je mir i to se sve brzo sredilo.
I: Jeste li kroz proces razvoda doživjeli svađe, nasilje, stresove...nešto?
S8: Nismo, dobro smo se složili i bilo je okej.
I: Kod Vašeg djeteta, jeste li primijetili promjene u ponašanju, kao što su nervoza, stres, vikanje?
S8: Ne, on je bio mali imao je dve godine i to je bilo u braku toga, a poslije braka se sve smirilo i onda sam vidila da je skroz drukčije.
I: Dobro. Jeste li pričali s Vašim djetetom kako bi ostvarili povezanost njega s nerezidentnim roditeljem, odnosno s njegovim ocem?
S8: Nisam, pošto je on bio mali.
I: Je li Vaše dijete krivilo samo jednog roditelja za razvod braka?
S8: Nije, on je bio premali za to.
I: Smatrate li da su se Vaše obaveze oko djece povećale otkad ste razvedeni?
S8: Nije, pošto mi dijelimo njega pola mjeseca kod mame, pola mjeseca kod tate.
I: Koliko uspijevate uskladiti brigu oko djece i posao?
S8: Dobro iskombiniramo mi to.
I: U kakvim ste odnosima s bivšim supružnikom i koliko Vam pomaže u brizi i odgoju oko djeteta?
S8: Dobre odnose imamo i on ga ima pola mjeseca, ja pola tako da je to super podijeljeno.
I: Dobro. Smatrate li da je razvod utjecao na Vaš društveni život ili položaj i kako?
S8: Nije, pošto mi nismo imali iste prijatelje, tako da se tu nije ništa promijenilo meni.
I: Kakva ste imali iskustva od strane društva na činjenicu da ste razvedeni?
S8: Dobro, niko nije ništa, ono komentirao, niko ništa, to mi se nije ništa promijenilo meni.
I: Nakon prvog braka vidite li se u drugom?
S8: Ovo je moj već drugi brak, a treći neće doći više. (smijeh)
I: (smijeh) Dobro, a Vaše mišljenje koliko bi Vaše dijete prihvatilo možda...?
S8: Ako bude treći brak, bi prihvatilo bi, pošto je on već bio tako mali i on ne zna drukčije nego da smo mi rastali, tako da ako bude on imao nekog drugog i ja, ja mislim da će to biti okej.
I: Dobro.
S8: On ne zna drukčije, on zna samo ovo.
I: Ako usporedite period života dok ste bili u braku i sad, smatrate li da ste sretniji, odnosno da ste donijeli „pravu“ odluku?
S8: Da, puno sretnija i ovo je bila prava odluka.
I: Je li imate nešto za nadodati za kraj?
S8: (uzdah) Ako se ženite dobro mislite pošto rastava košta puno novaca. (smijeh)
I: (smijeh) Hvala.
S8: Hvala.

Mjesto: Šibenik
Datum: 26.07.2021.
Vrijeme: 20:50
Sugovornica: S9

I: Vaš spol?
S9: Žensko.
I: Koliko godina imate?
S9: Trideset devet.
I: Koji je Vaš stupanj obrazovanja?
S9: Viša stručna sprema.
I: Koji je Vaš radni status?
S9: Zaposlena.
I: Koliko ima članova u Vašem kućanstvu?
S9: Četvero.
I: Prelazimo na proces razvoda. Koliko dugo ste razvedeni?
S9: Trinaest godina.
I: Što je dovelo do razvoda braka?
S9: Prevara.
I: Tko je potencirao sam razvod braka?
S9: Ja sam potencirala, pošto je on prevario.
I: Kako ste doživjeli sam proces razvoda?
S9: Jako teško, vrlo stresno razdoblje iii burno i stresno bolje reć.
I: Jeste li kroz proces razvoda doživjeli svađe, nasilje, stresove...nešto slično?
S9: Jesam... nasilje baš i ne ali stresne situacije...lažne...prijave policiji i tako bilo je svega, zbilja svega. Osebujan razvod.
I: Kod Vaše djece jeste li primijetili promjene u ponašanju kao što je nervoza, stres, vikanje?
S9: Pa je, je. Mala, imam kćer ona se povukla malo u sebe i ovaj...onako, bila je mala ali su se vidjele promjene, da.
I: Jeste li pričali s Vašim djetetom kako bi ostvarili povezanost nje s nerezidentnim roditeljem, odnosno s njenim ocem?
S9: Jesam, naravno da jesam pričala, ali je bila malena imala je dvije godine tako da je to bilo malo teže ali uspjela sam.
I: Je li Vaše dijete krivilo samo jednog roditelja?
S9: Pa i nije. Bila je, opet se ponavljam, bila je mala, tako da nije krivila nikog.
I: Smatrate li da su se Vaše obaveze oko djeteta povećale otkad ste razvedeni?
S9: Naravno da da. Naravno da jesu pošto on baš i ne sudjeluje, svakodnevno nije sudjelovao u odgoju i brizi.
I: Koliko uspijevate uskladiti brigu oko djeteta i posao?
S9: Uspijevam jako dobro, teško ali uspijevam.
I: U kakvim ste odnosima s bivšim supružnikom i koliko Vam pomaže u brizi i odgoju oko djeteta?
S9: Prije u jako lošim odnosima, danas mogu reći u dobrim odnosima.
I: Smatrate li da je razvod utjecao na Vaš društveni život ili položaj i kako?
S9: Kako ne, kako ne... Ljudi su me krivo gledali, ja sam se osjećala nekako...drugačije... i jednostavno...baš je. I ljudi te, nije, nije van isto bit razveden i u braku. Jednostavno... to je to.
I: Kakva ste imali iskustva od strane društva na činjenicu da ste razvedeni?
S9: Pa evo, na primjer... ljudi kad su shvatili da sam razvedena drugačije te gledaju, jednostavno drugačije...ono, kao ajmee jadna, u tom smislu. Baš, baš je, evo baš ja to mogu reć da je baš velika razlika...biti udan i razveden, u našem društvu.
I: Dobro. Nakon prvog braka vidite li se u drugom?
S9: Naravno, ja jesam u drugom braku, u prekrasnom drugom braku.
I: Vaše mišljenje koliko je Vaše dijete iz prvog braka prihvatilo drugi brak?
S9: Savršeno.
I: Ako usporedite period života dok ste bili u prijašnjem, odnosno prvom braku i sad, smatrate li da ste sretniji, odnosno da ste donijeli „pravu“ odluku?
S9: Naravno da da. Apsolutno sam donijela pravu odluku.
I: Je li imate što za nadodati?
S9: Paa nadodala bih ostalim ženama da se ne plašu stupit u veze i upoznavanju drugih muškaraca jer nisu svi isti.
I: Hvala.
S9: Molim.

Mjesto: Šibenik
Datum: 26.07.2021.
Vrijeme: 21:12
Sugovornica: S10

I: Vaš spol?
S10: Žensko.
I: Koliko godina imate?
S10: Četrdeset.
I: Koji je Vaš stupanj obrazovanja?
S10: Srednja stručna sprema.
I: Koji je Vaš radni status?
S10: Zaposlena.
I: Koliko ima članova u Vašem kućanstvu?
S10: Četvero.
I: Koliko dugo ste razvedeni?
S10: Pet godina.
I: Što je dovelo do razvoda braka?
S10: Prevara i nasilje.
I: Tko je potencirao sam razvod braka?
S10: Oboje.
I: Kako ste doživjeli sam proces razvoda?
S10: Jako teško.
I: Jeste li kroz proces razvoda doživjeli svađe, nasilje, stresove...nešto slično?
S10: Jesam...i nasilje i stres iii svašta ružnoga i još mi je treće dijete bilo jako malo, odnosno dva mjeseca je imala, tako da mi je baš bilo teško.
I: Kod Vaše djece jeste li primijetili promjene u ponašanju kao što su nervoza, stres, vikanje?
S10: Da, od ovo dvoje starijih sve to.
I: Jeste li pričali s Vašom djecom kako bi ostvarili povezanost njih s nerezidentnim roditeljem, odnosno s roditeljem kojim ne živi?
S10: Jesam ali to je bilo jako teško s njima jer su oni već veliki bili, odnosno imali su desetak godina, tako da je to baš bija, jako...kritične godine, odnosno za objasnit nešto, eto.
I: Jesu li Vaša djeca krivila samo jednog roditelja?
S10: Oboje su nas krivili. Na dane, nekad mene, nekad njega, kako kad.
I:. Smatrate li da su se Vaše obaveze oko djece povećale otkad ste razvedeni?
S10: Pa i nisu nešto posebno, pošto njega ionako nije bilo često kući jer je on bija često na poslovnim putovanjima i tako... tako da sad nešto ekstra i nisu.
I: Koliko uspijevate uskladiti brigu oko djece i posao?
S10: S troje djece uvijek ima jako puno posla i još uz to kad radite... Ne znam kako ja to uspijevam ali evo uspijevam, tu sam.
I: U kakvim ste odnosima s bivšim supružnikom i koliko Vam pomaže u brizi i odgoju oko djece?
S10: Uuu službeno dobrim smo odnosima... Aaa pomaže kad uspijeva, kad on uhvati neko vrijeme pomogne, ne mogu reći da nije.
I: Smatrate li da je razvod utjecao na Vaš društveni život ili položaj i kako?
S10: Pa znate kad živite u malom gradu...malo te ljudi drugačije gledaju, a uz to je on poznata osoba u našem gradu pa po tome nekako su me čudno gledali, da.
I: Kakva ste imali iskustva od strane društva na činjenicu da ste razvedeni?
S10: Kakve sam imala...?
I: Kakva ste imali iskustva...?
S10: Iskustva, iskustva...Pa kao više neko zabadanje, sviju je zanimalo zašto, na kraju se i doznalo zbog koga i a mene osobno više nije ni bilo briga da je to sad ta osoba zbog kojeg smo se, zbog koje smo se i razveli ali ono više ljudi zabadaju nos, ovaj... zanima ih šta se dogodilo, šta je ko reka, šta san ja, šta je on rekao i tako ali to je sve iza mene sad.
I: Nakon prvog braka vidite li se u drugom?
S10: Ako ću samo sebe gledati, ja da. Ja sebe mogla bi sebe viditi.
I: A Vaše mišljenje koliko bi djeca prihvatila Vaš drugi brak?
S10: Apsolutno nikako. Znači, mislim da nema šanse nikakve. Ni prvo dijete, ni drugo, ni treće. (smijeh)
I: (smijeh) Ako usporedite period života dok ste bili u braku i sad, smatrate li da ste sretniji, odnosno da ste donijeli „pravu“ odluku?

S10: Da, mislim da je donešena prava odluka, imam svoj mir. Ima teških dana, ima lakših dana ali imam svoj mir i da donijela sam pravu odluku.
I: Je li imate što za nadodati?
S10: Pa nemam ništa, hvala Vam.
I: Hvala Vama.

8. ZAVRŠNI DIO RADA

8.1. Sažetak

Tema ovog diplomskog rada bila je *Samohrano roditeljstvo: doživljaji i iskustva razvedenih majki*. Na samom početku razvijen je teorijski okvir kako bi se čitatelje uputilo u temu samohranog roditeljstva, te kako ono nastaje. U ovom radu bavili smo se jednom vrstom samohranih obitelji, a to su one koje su postale takve razvodom braka. U daljnjem tekstu nalazi se metodološki dio koji obuhvaća predmet istraživanja, njegove ciljeve, sudionike koji su pristupili istraživanju, te sam postupak provedbe istraživanja.

Za provedbu istraživanja korištena ja kvalitativna metodologija, to jest, metoda polustrukturiranog intervjua, kojem je pristupilo deset sugovornica koje su samohrane majke. Intervjui su provedeni u razdoblju od veljače do kraja srpnja 2021. godine. Razgovori su prikazani u obliku transkripata i nalaze se u poglavlju priloga. Izdvojeni su određeni odgovori koji su bili važni kako bi se odgovorilo na postavljena istraživačka pitanja i detaljnije su analizirani u dijelu interpretacije rezultata.

Kao što neki od autora, koji su nam dali polazište za pisanje teorijskog dijela ovog rada, navode kako su žene te koje će prije potencirati razvod tako su pokazali i rezultati ovog istraživanja. Da razvod utječe na svakog člana obitelji potvrdilo je i ovo istraživanje što pokazuju i odgovori na pitanje promjene ponašanja kod djece. Iz provedenih intervjua vidimo kako određen dio društva i dalje drugačije gleda na samohrane razvedene majke kao marginalnu skupinu u društvu. Također pokazuje nam kako razvod braka utječe na život pojedinaca, te mijenja odnose unutar obitelji.

Ključne riječi: obitelj, samohrano roditeljstvo, proces razvoda, razvedene majke, djeca

8.2. Summary

The topic of this thesis was Single parenting: experiences of divorced mothers. At the very beginning, a theoretical framework was developed to instruct readers on the topic of single parenting, and how it arises. In this paper, we have dealt with one type of single-parent families, and that is those who have become such by divorce. In the following text, there is a methodological part that includes the subject of the research, its goals, the participants who approached the research, and the process of conducting the research.

To conduct the research, a qualitative methodology was used, that is, the method of semi-structured interview, which was approached by ten interviewees who are single mothers. The interviews were conducted from February to the end of July 2021. The conversations are presented in the form of transcripts and can be found in the appendix chapter. Certain answers that were important in order to answer the research questions were singled out and analyzed in more detail in the part of interpretation of the results.

Just as some of the authors, who gave us the starting point for writing the theoretical part of this paper, state that it is women who will emphasize divorce sooner, so the results of this research have shown. That divorce affects every member of the family was also confirmed by this research, which shows the answers to the question of behavior change in children. From the interviews we see how a certain part of society still looks at single divorced mothers as a marginal group in society. It also shows us how divorce affects the lives of individuals, and changes relationships within the family.

Keywords*: family, single parenthood, divorce process, divorced mothers, children*

8.3. Bilješke o autorici

MARTA TANFARA, rođena je 17. travnja 1998. godine u Šibeniku. Osnovnu školu pohađala je u Osnovnoj školi Vidici, zatim završila je Turističko-ugostiteljsku školu u Šibeniku. Preddiplomski studij završila je na Filozofskom fakultetu u Splitu; Odsjek za sociologiju, te je diplomski studij jednopredmetne sociologije upisala 2019. godine, također na Filozofskom fakultetu u Splitu, gdje je redovna studentica druge godine.

e-mail: mtanfara@ffst.hr; marta.tanfara@gmail.com

Obrazac A.Č.

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja MARTA TANFARA, kao pristupnik/pristupnica za stjecanje zvanja magistra/magistrice SOCIOLOGIJE, izjavljujem da je ovaj diplomski rad rezultat isključivo mojega vlastitoga rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio diplomskoga rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga diplomskoga rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, 28.08.2021.

Tanfara

Potpis

OBRAZAC I.P.

IZJAVA O POHRANI ZAVRŠNOG / DIPLOMSKOG RADA U DIGITALNI REPOZITORIJ FILOZOFSKOG FAKULTETA U SPLITU

STUDENT/ICA	MARTA TANFARA
NASLOV RADA	SAMOHRANO RODITELJSTVO: DOŽIVLJAJI I ISKUSTVA RAZVEDENIH MAJKI
VRSTA RADA	DIPLOMSKI RAD
ZNANSTVENO PODRUČJE	DRUŠTVENE ZNANOSTI
ZNANSTVENO POLJE	SOCIOLOGIJA
MENTOR/ICA (ime, prezime, zvanje)	izv. prof. dr. sc. GORANA BANDALOVIĆ
KOMENTOR/ICA (ime, prezime, zvanje)	doc. dr. sc. IVANKA BUŽOV
ČLANOVI POVJERENSTVA (ime, prezime, zvanje)	1. doc. dr. sc. IVANKA BUŽOV 2. izv. prof. dr. sc. GORANA BANDALOVIĆ 3. izv. prof. dr. sc. MARIJA LONČAR

Ovom izjavom potvrđujem da sam autor/ica predanog završnog/diplomskog rada (zaokružiti odgovarajuće) i da sadržaj njegove elektroničke inačice u potpunosti odgovara sadržaju obranjenog i nakon obrane uređenog rada. Slažem se da taj rad, koji će biti trajno pohranjen u Digitalnom repozitoriju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Splitu i javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama *Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju*, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15, 131/17), bude (zaokružiti odgovarajuće):

a.) u otvorenom pristupu

b.) rad dostupan studentima i djelatnicima Filozofskog fakulteta u Splitu

c.) rad dostupan široj javnosti, ali nakon proteka 6/12/24 mjeseci (zaokružiti odgovarajući broj mjeseci)

U slučaju potrebe dodatnog ograničavanja pristupa Vašem ocjenskom radu, podnosi se obrazloženi zahtjev nadležnom tijelu u ustanovi.

SPLIT, 28.08.2021. _____ Tanfara _____

mjesto, datum — potpis studenta/ice